

Spolupráce mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí

Bc. Kristýna Marková

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Kristýna Marková
Osobní číslo:	H200161
Studijní program:	B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Spolupráce mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury z oblasti partnerství mezi mateřskými školami a Orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Vymezení klíčových termínů a teoretických základů souvisejících s péčí o dítě a spoluprací mateřské školy s institucemi sociální a právní ochrany dětí.

Příprava metodologie výzkumu, stanovení výzkumných cílů a výzkumných otázek.

Realizace kvalitativně orientovaného výzkumu prostřednictvím interview s učiteli a pracovníky OSPOD.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Hörner W., Döbert H., Reuter L., & Kopp B. (2015). *The Education Systems of Europe*. Springer Reference.
- Jedlička, R. (2015). *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Grada.
- Knotová, D. (2014). *Školní poradenství*. Grada.
- Künster, A. K., Schöllhorn, A., Knorr, C., Fegert, J. M., & Ziegenhain, U. (2010). Cooperation and networking in early prevention and intervention and child protection: the importance of evidence-based methods. *Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie*, 59(9), 731–743. <https://doi.org/10.13109/prkk.2010.59.9.731>
- Matoušek, O., & Kříšťan, A. (2013). *Encyklopedie sociální práce*. Portál.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Barbora Plisková, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracovala samostatně a použitou literaturu jsem řádně citovala; v případě publikace výsledků budu uvedena jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá spoluprací mateřských škol s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Teoretická část vymezuje pojem ohroženého dítěte, popisuje faktory vedoucí k jeho ohrožení, systém sociálně-právní ochrany dětí v České republice a roli mateřských škol v ochraně dětí. Důraz je kladen na formy spolupráce mateřských škol s rodinami a s OSPOD, povinnosti škol a zásady v oblasti podpory zdraví. Praktická část analyzuje vzájemnou spolupráci mateřských škol a OSPOD ve městě Jihomoravského kraje, přičemž cílem výzkumu bylo identifikovat faktory ovlivňující kvalitu spolupráce a popsat možnosti jejího zlepšení. Výsledky ukazují, že efektivní spolupráce je podmíněna otevřenou komunikací, jasně nastavenými pravidly a dlouhodobou koordinací mezi institucemi. Práce přináší doporučení pro praxi směřující k posílení vzájemné důvěry a zlepšení ochrany ohrožených dětí.

Klíčová slova: OSPOD, mateřská škola, dítě v ohrožení, spolupráce mateřské školy a rodiny, rizikové chování

ABSTRACT

This bachelor's thesis focuses on the cooperation between kindergartens and the Child Protection Authority (OSPOD). The theoretical part defines the concept of an endangered child, describes the factors leading to child endangerment, outlines the system of child protection in the Czech Republic, and discusses the role of kindergartens in child protection. Emphasis is placed on the forms of cooperation between kindergartens and families, as well as with the Child Protection Authority, the obligations of schools, and principles of health promotion. The practical part analyses the cooperation between kindergartens and the Child Protection Authority in a town in the South Moravian Region, aiming to identify factors influencing the quality of cooperation and to describe opportunities for its improvement. The results show that effective cooperation depends on open communication, clearly established rules, and long-term coordination between institutions. The thesis provides practical recommendations for strengthening mutual trust and enhancing the protection of endangered children.

Keywords: child welfare authority, kindergarten, child at risk, cooperation between kindergarten and family, risky behavior

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Barboře Pliskové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky, vstřícnost a trpělivost při zpracování mé bakalářské práce. Dále poděkování patří také učitelům mateřských škol a pracovníkům Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří se zúčastnili rozhovoru. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat také mému nastávajícímu manželovi a rodině za jejich trpělivost a podporu po celou dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 OHROŽENÉ DĚTI V ČESKÉ REPUBLICE	13
1.1 DEFINICE OHROŽENÉHO DÍTĚTE.....	13
1.2 FAKTORY VEDOUcí K OHROŽENí DÍTĚTE	14
2 SYSTÉM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTí V ČESKÉ REPUBLICE.....	17
2.1 VYMEZENí POJMU SOCIÁLNĚ-PRÁVNí OCHRANA DĚTí.....	17
2.2 PRÁVNí RÁMEC SOCIÁLNĚ-PRÁVNí OCHRANY DĚTí V ČESKÉ REPUBLICE.....	19
2.3 INSTITUCE ZAJIŠŤUJící OCHRANU DĚTí V ČESKÉ REPUBLICE.....	20
3 ROLE MATEŘSKÝCH ŠKOL V SYSTÉMU SOCIÁLNĚ-PRÁVNí OCHRANY DĚTí.....	23
3.1 SPOLUPRÁCE MATEŘSKÝCH ŠKOL S ORGÁNEM SOCIÁLNĚ-PRÁVNí OCHRANY DĚTí.....	23
3.2 FORMY A METODY SPOLUPRÁCE MATEŘSKÉ ŠKOLY S RODINOU	24
3.3 POVINNOSTI MATEŘSKÝCH ŠKOL V OCHRANĚ ZDRAVí DĚTí.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	30
4.1 VÝZKUMNÉ CíLE A OTÁZKY	30
4.2 STRATEGIE VÝZKUMU	30
4.3 VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	31
4.4 CHARAKTERISTIKA PARTICIPANTŮ VÝZKUMU	31
4.5 METODA SBĚRU DAT	32
4.6 REALIZACE VÝZKUMU.....	33
4.7 ZPRACOVÁNí A ANALÝZA DAT	33
5 ANALÝZA DAT A INTEPRETACE.....	34
5.1 ANALÝZA A INTEPRETACE KATEGORIí.....	34
5.2 SITUACE VYŽADUJící SPOLUPRÁCI	35
5.3 FORMY A NÁSTROJE SPOLUPRÁCE	38
5.4 VZÁJEMNÉ POSTOJE A ZKUŠENOSTI	42
5.5 MOŽNOSTI ZLEPŠENí SPOLUPRÁCE MEZI INSTITUCEMI.....	44
6 SHRNUtí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	48
7 DOPORUČENí PRO PRAXI.....	51
ZÁVĚR	53

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM TABULEK.....	57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je Spolupráce mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále také OSPOD). Téma bylo zvoleno s ohledem na absolvované bakalářské studium v oboru Sociální pracovník a s cílem využít získané odborné znalosti k hlubšímu zpracování problematiky.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou hlavních částí, teoretické a praktické. Úvod teoretické části je věnován ohroženým dětem v České republice. V první kapitole je popsáno vymezení pojmu ohrožené dítě, následně jsou zde uvedeny faktory vedoucí k ohrožení dítěte. Ve druhé kapitole je vymezen systém sociálně-právní ochrany dětí, následně je uveden právní rámec sociálně-právní ochrany dětí a na závěr jsou popsány instituce, které zajišťují ochranu dětí v České republice. Poslední kapitola teoretické části je věnována roli mateřských škol (dále také MŠ) v systému sociálně-právní ochrany dětí. Tato kapitola pojednává o povinnostech mateřských škol v ochraně dětí, dále jsou zde uvedeny formy a metody spolupráce mateřské školy a povinnosti mateřských škol v ochraně dětí.

Praktická část se zaměřuje na spolupráci a zapojení daných mateřských škol s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí s cílem analyzovat vzájemnou spolupráci daných institucí, identifikovat faktory, které ji ovlivňují, a popsat výzvy i možnost jejího zlepšení z pohledu učitelů mateřských škol a pracovníků OSPOD ve městě Jihomoravského kraje. V této části jsou zahrnuty základní informace o výzkumných strategiích, průběhu výzkumného šetření a jsou zde interpretovány výsledky výzkumu se závěry zjištění.

Na základě výzkumu se ukazuje, že efektivní spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD vyžaduje zvýšení osvěty, jasné nastavení pravidel a pravidelnou komunikaci mezi těmito subjekty. Klíčovým faktorem pro zlepšení vztahů je dlouhodobý a systematický dialog, který podpoří vzájemnou důvěru a lepší koordinaci při ochraně ohrožených dětí.

Celkově lze říci, že spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD je nevyhnutelná a klíčová pro ochranu dětí. Implementace navržených opatření by měla výrazně přispět k efektivnější spolupráci a včasnému zásahu v případech ohrožených dětí, čímž by se zajistila lepší ochrana a podpora pro nejzranitelnější členy společnosti.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 OHROŽENÉ DĚTI V ČESKÉ REPUBLICE

Ohrožené děti jsou hlavním článkem při kontaktování Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Za dítě se zde považuje osoba mladší 18 let, to znamená mladiství, kteří ještě nedosáhli plné svéprávnosti. Protože při poskytování sociálně-právní ochrany dětí se orgány, které jsou k tomu určené, obvykle zasahují do soukromého a rodinného života, je velmi důležité, v jakém prostředí dítě vyrůstá a zda jim nehrozí nebezpečí.

1.1 Definice ohroženého dítěte

Pojem „ohrožené dítě“ má v zahraniční odborné literatuře řadu ekvivalentů, například „endangered child“, „child at risk“ nebo „vulnerable child“. Jak uvádějí Pemová et al. (2024), tyto výrazy jsou někdy používány jako synonyma, jindy mezi nimi existují významové rozdíly v závislosti na právním, sociálním či klinickém kontextu. Termín „vulnerable child“ označuje dítě, které je zranitelné z důvodu své omezené schopnosti sebeobrany před nevhodnou či nedostatečnou péčí ze strany rodičů nebo jiných osob odpovědných za péči. Naopak pojem „child at risk“ zahrnuje širší soubor situací, kdy je dítě ohroženo například nepříznivými sociálními, zdravotními nebo rodinnými podmínkami. V tomto pojetí „lze považovat za dítě v ohrožení dítě s omezenou sociální percepcí, traumatizované dítě, hendikepované dítě, dítě s problematickým chováním“ (Pemová et al., 2024, s. 46).

Je však důležité upozornit, že „pojem ‚ohrožené dítě‘ není v českém právním řádu nijak definován“ (Pemová & Ptáček, 2022, s. 37). Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen zákon o sociálně-právní ochraně dětí), v tomto smyslu definuje pouze v § 6 cílovou skupinu dětí, kterým je ochrana poskytována, nikoliv však pojem „ohrožené dítě“. Přesto se často objevuje ve vládních strategických dokumentech, jako je Národní akční plán transformace péče o ohrožené děti nebo Národní strategie ochrany práv dětí. Tyto dokumenty pojem používají, ale konkrétní vymezení chybí (Pemová & Ptáček, 2022).

Světová deklarace o přežití dětí, jejich ochraně a rozvoji (1990, podle Matoušek et al., 2008) používá v této souvislosti pojem „děti ve zvlášť obtížných situacích“, pod který spadají například sirotci, děti z ulice, uprchlíci, oběti válek, přírodních katastrof či děti z prostředí prostituce a jiných forem zneužívání. Společným znakem těchto dětí je skutečnost, že se ocitají v situaci ohrožení své bezpečnosti, zdraví, vývoje nebo základních práv, přičemž často nemají možnost tuto situaci samostatně změnit. Pojem „ohrožené dítě“ je rovněž v odborné literatuře spojován se syndromem CAN (Child Abuse and Neglect),

tedy se syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, ačkoliv jeho význam je širší a zahrnuje i další formy ohrožení (Matoušek et al., 2008).

Pokud nejsou dlouhodobě uspokojovány základní lidské potřeby dítěte, může se jeho ohrožení projevovat různými způsoby. Mezi časté projevy patří například sociální izolace, šikana, deprese, závislost na alkoholu a jiných omamných látek. Dále se může jednat o poruchy chování, krádeže, lhaní, agresivita, útoky z domova, odmítání všech dospělých autorit (Matoušek et al., 2008).

Proto je velmi důležité všechny projevy dítěte vnímat a ptát se jej, jak se cítí, zda jej něco netrápí. S ohroženým dítětem se může setkat jakákoliv osoba. V případě, že dochází k nežádoucím projevům chování, je doporučeno navázat s dítětem bezpečný a podpůrný kontakt a vyhledat vhodné kroky k řešení situace, ideálně ve spolupráci s odborníky v oblasti ochrany dětí. Pokud je situace akutní a existuje podezření na závažné ohrožení dítěte, je vhodné kontaktovat orgány činné v trestním řízení, například Policii České republiky, přičemž specializovaná oddělení zaměřená na trestnou činnost páchanou na dětech disponují potřebnou odborností (Špeciánová, 2003).

Existuje také rodičovská linka, které je určena rodičům, rodinným příslušníkům, ale mohou ji využít i pedagogové. Tuto linku mohou klienti kontaktovat, pokud se jedná o děti dospívající a mladé dospělé osoby do 26 let. Rodičovská linka je k dispozici každý pracovní den, a to od pondělí až do čtvrtka vždy od 9:00 do 21:00 a v pátek od 9:00 do 17:00 (Linka bezpečí, n.d.).

1.2 Faktory vedoucí k ohrožení dítěte

Ohrožení dítěte může být důsledkem celé řady faktorů. Velkou míru ohrožení pro dítě představuje rodina. Rodinné prostředí může mít samozřejmě velký přínos jak v pozitivním slova smyslu, tak také v negativním. Rodina je z hlediska rozvoje dětské osobnosti nejvýznamnější sociální skupinou, proto může dítěti ublížit ve veškerých oblastech jeho růstu a dospívání. Jedlička et al. (2015, s. 35) tvrdí, že „právě v rodinném společenství se kladou základy budoucího jednání mimo rodinu“.

Už v průběhu prvního trimestru těhotenství je pro dítě zásadní, zda matka užívá návykové látky. Užívání těchto látek může mít vážné důsledky na vývoj plodu. V období těhotenství představují riziko také adrenalinové sporty, které mohou vést k předčasnému porodu, nebo v horším případě k trvalému poškození dítěte.

Z těchto důvodů hrají rodiče v raném období života dítěte klíčovou roli, a zároveň představují největší potenciální riziko pro jeho zdraví a vývoj (Bechyňová a kol., 2007).

Zdraví či život dítěte může být ohrožen nejen vlivem přírodních či sociálních katastrof, ale také nevhodným či zanedbávajícím chováním rodičů nebo jiných pečujících osob. Takové ohrožení se projevuje především nenaplněním základních životních potřeb dítěte. V důsledku toho může být dítě traumatizováno a dochází u něj téměř vždy k určité míře deprivace. Ohrožení dítěte může být spojeno také s nedostatečnou výživou, špatnou hygienou nebo nevhodnými podmínkami pro jeho růst a vývoj.

Významnou roli hraje rovněž ekonomická situace rodiny – nedostatek finančních prostředků přímo ovlivňuje kvalitu prostředí, v němž dítě vyrůstá.

Další formou ohrožení dítěte je podle Matějčka (1995, in Matoušek, 2017) také nedodržování povinné předškolní docházky nebo povinné školní docházky, jak to vyplývá ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Ohrožení dítěte se kromě rodinného prostředí může vyskytovat také ve školských zařízeních či jiných institucích, které dítě navštěvuje. Nejčastěji se jedná o projevy šikany ze strany vrstevníků, avšak v některých případech může být původcem šikany i dospělá osoba. Specifickou formou ohrožení je syndrom CAN (Child Abuse and Neglect). Pod označením Child Abuse and Neglect se skrývá syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Tento syndrom vzniká především v důsledku úmyslného ubližování dítěti, které nejčastěji páchají osoby z jeho nejbližšího okolí, zejména rodiče. Různé formy ubližování vedou k odlišným důsledkům, mezi které patří fyzické týrání, sexuální zneužívání, vystavování dítěte domácímu násilí, zanedbávání jeho potřeb či deprivace, tedy neuspokojování základních životních potřeb (Matoušek a kol., 2008).

Posouzení situace ohroženého dítěte je velmi náročný a složitý proces, který vyžaduje zapojení sociálního pracovníka ve spolupráci s dalšími odborníky. Každé posouzení musí zohlednit zdravotní, psychologický, sociální i sociálněprávní aspekt situace dítěte. Sociální pracovník při hodnocení stavu dítěte úzce spolupracuje zejména s pediatrem a dětským psychologem, ale často je zapotřebí přizvat i další specialisty, jako například dětského psychiatra, speciálního pedagoga, logopeda, foniatra či právníka.

Role sociálního pracovníka spočívá zejména v koordinaci celého procesu a jeho prvním úkolem by mělo být sestavení týmu odborníků, kteří budou spolupracovat na řešení konkrétního případu (Matoušek a kol., 2008, s. 203).

K metodám a nástrojům, které slouží k vyhodnocení situace dítěte, rodiny a k individuálnímu plánování ochrany dítěte, patří zejména genogram a ekomapa. Genogram je nástroj sloužící k grafickému znázornění mezigeneračních vztahů a souvislostí v rodině prostřednictvím standardizovaných symbolů. Ekomapa pak zachycuje vztahy dítěte k dalším osobám v jeho sociálním okolí (Matoušek a kol., 2008, s. 203).

Pro lepší představivost je v Příloze PI přiložena ukázka takového případu.

Existuje celá řada faktorů, které mohou vést k ohrožení dítěte, a proto je klíčové nepodceňovat žádný signál, který by mohl nasvědčovat tomu, že je dítě v ohrožení. Pokud je dítě v ohrožení, měla by jako první zasáhnout jeho rodina, příbuzní či sousedé – tedy osoby, které s dítětem přicházejí do pravidelného kontaktu. Často však nastává situace, kdy se dítě bojí o svých problémech s někým hovořit a neodváží se požádat o pomoc.

V souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, má dítě právo vyhledat pomoc samo, a to i bez vědomí svých rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. V takovém případě se dítě může obrátit přímo na orgán sociálně-právní ochrany dětí, na Policii České republiky, na svého učitele, lékaře či jiného odborníka. Všechny tyto subjekty mají zákonnou povinnost dítěti pomoc poskytnout (Špeciánová, 2003).

2 SYSTÉM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Druhá kapitola této práce se věnuje klíčovému pojmu, kterým je systém sociálně-právní ochrany dětí v České republice. Jak samotný název napovídá, jedná se o ochranu dítěte v sociální i právní oblasti. Vzhledem k tomu, že jde o velmi široký pojem, bude nejprve blíže vymezen jeho obsah, a to s využitím příslušné legislativy. Následně se kapitola zaměří na právní rámec sociálně-právní ochrany dětí v České republice a v závěru představí instituce, které tuto ochranu v praxi zajišťují.

Sociálně-právní ochrana dětí představuje v českém právním systému specifické odvětví veřejného práva. Její účel je zakotven v řadě vnitrostátních právních předpisů i v mezinárodních dokumentech, především v Listině základních práv a svobod a v Úmluvě o právech dítěte. Sociálně-právní ochranu lze chápat jako souhrn různých opatření a nástrojů, které je třeba uplatňovat včas, vhodně a cíleně (Novotná a kol., 2014, s. 9).

V centru veškerých aktivit v oblasti sociálně-právní ochrany dětí stojí vždy zájem a blaho dítěte.

Při poskytování sociálně-právní ochrany dětí je ve středu zájmu vždy blaho dítěte. Zodpovědnost za výchovu a vývoj dítěte náleží výhradně rodičům a státu náleží povinnost je chránit. Proto je důležité, mít povědomí o tom, co vlastně pojem Orgán sociálně-právní ochrany dětí znamená, také vědět a znát zákony a mezinárodní dokumenty týkající se systému sociálně-právní ochrany dětí v České republice a zároveň mít znalosti o tom, jak vlastně funguje systém ochrany dětí v České republice a které instituce zajišťují ochranu dětí.

2.1 Vymezení pojmu sociálně-právní ochrana dětí

Novotná et al. (2014, s. 25) definují sociálně-právní ochranu dětí jako „zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání. Dále také zahrnuje ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním“.

Sociálně-právní ochrana dětí je poskytována všem dětem bez rozdílu, a to bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu. Stát nese odpovědnost za ochranu dětí před tělesným a duševním násilím a za zajištění jejich zdravého vývoje po stránce fyzické, psychické i mravní. Přesto stát nenahrazuje povinnosti a odpovědnost

rodičů a nezasahuje do jejich postavení jako nositelů rodičovské odpovědnosti, pokud nejsou práva či vývoj dítěte ohroženy (Novotná et al., 2014, s. 10).

Je nutné si vymezit, co se pro potřeby sociálně-právní ochrany míní pod pojmem „dítě“. Pro účely tohoto zákona se dítětem rozumí nezletilá osoba. Pojem dítě se zde vyskytuje v různých definicích. Abychom tedy pochopili, kdo dítě vlastně je, je nutné si uvést několik definic právních předpisů, které osobu dítěte nebo také nezletilou osobu popisují. V článku 1 Úmluvy o právech dítěte je dítě popisováno jako: „každá lidská bytost, která nedosáhla zletilosti.“ V § 31 zákona č. 89/2012 Sb., o občanské zákoníku, je „každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, [...] způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku“.

V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí je v § 2 odst. 1) dítě označováno jako „nezletilá osoba“. V případě nezletilých dětí, které nabyly plné svéprávnosti, se sociálně-právní ochrana poskytuje pouze v rozsahu stanoveném v § 8 odst. 1, § 10 odst. 1 písm. e), § 10 odst. 3 písm. a), b), § 29, § 32 odst. 4, § 33 a § 34 zákona o sociálně-právní ochraně dětí (Novotná et al., 2014). Pod pojmem sociálně-právní ochrana dětí, se dle § 1 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí rozumí:

- a) ochrana práva dětí na příznivý voj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečené náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováno ve vlastní rodině.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí poskytuje ochranu nezletilým dětem v případech, kdy jejich nepříznivá sociální situace přetrvává delší časové období nebo je natolik závažná, že může negativně ovlivnit jejich vývoj. Primární odpovědnost za naplňování potřeb dítěte a dohled nad jeho výchovou přitom náleží rodičům, kteří by měli v rámci rodičovské odpovědnosti zabezpečovat jeho příznivý vývoj. Pokud rodiče tuto roli neplní dostatečně, zajišťuje OSPOD na základě zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu jeho oprávněných zájmů, včetně ochrany majetku, a podporu obnovy narušených funkcí rodiny (Knotková et al., 2014). Jak uvádějí Novotná et al. (2014), ochrana dítěte představuje širší pojem než samotná sociálně-právní ochrana dětí a zahrnuje soubor práv a oprávněných zájmů dítěte zakotvených v různých právních odvětvích a předpisech různé právní síly. Systém sociálně právní ochrany dětí je

spojen s mnoha právními předpisy a vyžaduje také aktivní spolupráci rodiny. Při výkonu sociálně-právní ochrany dětí není možné stanovit jednotný postup při řešení situace dítěte.

2.2 Právní rámec sociálně-právní ochrany dětí v České republice

Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů zejména v oblasti občanského práva, sociálního zabezpečení, školství, zdravotnictví, daňové soustavy, trestního práva a dalších oblastí. Jak uvádí Novotná et al. (2014), právní úpravu ochrany dítěte nelze soustředit do jediného právního předpisu. Podstatné však je, že sociálně-právní ochrana dětí v České republice vychází jak z ústavních principů, tak z mezinárodních závazků.

V roce 1959 byla Valným shromážděním OSN přijata Deklarace práv dítěte a následně v roce 1989 Úmluva o právech dítěte, která rodinu deklaruje jako základní jednotku společnosti. Úmluva představuje mezinárodní smlouvu, která stanoví občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dítěte. Tento dokument klade důraz na význam rodiny a v čl. 32 zakotvuje rodičovství a rodinu pod zvláštní ochranu zákona, přičemž dětem a mladistvým zaručuje právo na vlastní ochranu. Úmluva zároveň respektuje základní princip fungování rodiny, kterým je právo a povinnost rodičů společně pečovat o výchovu a vývoj dětí. Celkem obsahuje 42 článků (Novotná et al., 2014).

Článek 1 vymezuje dítě jako každou lidskou bytost mladší 18 let, pokud není zletilosti dosaženo dříve podle právního řádu, který se na dítě vztahuje. Článek 2 stanoví zásadu odstranění diskriminace a ukládá smluvním státům povinnost respektovat a zabezpečovat práva dítěte bez ohledu na rasu, pohlaví, jazyk, náboženství, národnostní či sociální původ a další faktory, přičemž dítě musí být chráněno před jakoukoli formou diskriminace nebo trestání vyplývající z postavení jeho rodičů či zákonných zástupců (Novotná et al., 2014).

Článek 3 zdůrazňuje, že při jakékoli činnosti týkající se dětí musí být vždy prvořadě zohledňován nejlepší zájem dítěte. Smluvní státy se zároveň zavazují zajistit dětem ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho a dohled nad institucemi, které tuto ochranu poskytují. Článek 6 uznává přirozené právo každého dítěte na život a zavazuje smluvní státy k zajištění co nejvyšší možné míry jeho přežití a rozvoje. Článek 12 se věnuje právu dítěte na vyjadřování vlastních názorů ve všech záležitostech, které se ho týkají, a požaduje, aby těmto názorům byla věnována náležitá pozornost s ohledem na věk a vyspělost dítěte (Novotná et al., 2014).

Hlavním posláním orgánu sociálně-právní ochrany dětí je jednat v nejlepším zájmu dětí a ochraňovat zájmy nezletilých. Dle § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí se sociálně-právní ochrana zaměřuje konkrétně na děti,

- a) jejichž rodiče
 - 1. zemřeli
 - 2. neplní povinnost plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo
 - 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;
- b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;
- c) které vedou záhalčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, používají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;
- d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;
- e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřeni ze spáchání takového činu;
- f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;
- g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;
- h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami používajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoj dětí.

2.3 Instituce zajišťující ochranu dětí v České republice

Mezi hlavní instituce, které v České republice zajišťují ochranu dětí, patří již zmíněný orgán sociálně-právní ochrany dětí, jehož hlavním posláním je jednat v nejlepším zájmu dítěte a chránit zájmy nezletilých. Nejvyšší pozici v systému sociálně-právní ochrany dětí zaujímá Ministerstvo práce a sociálních věcí, které podle zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění

pozdějších předpisů, vydává právní předpisy a směrnice řídící výkon sociálně-právní ochrany dětí na úrovni orgánů územní samosprávy. Mezi další činnosti Ministerstva práce a sociálních věcí (2019) patří provádění monitoringu v oblasti práv dětí a participace na naplňování Úmluvy o právech dítěte a dalších mezinárodních úmluv.

Dle Matouška a Pazlarové (2016) mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí v České republice patří krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské a magistrátní úřady. Sociálně-právní ochranu dětí dále zajišťují také obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby pověřené výkonem sociálně-právní ochrany.

Podle § 106 zákona č. 128/2000 Sb, o obcích (obecní zřízení), je při obcích s rozšířenou působností zřizována komise pro sociálně-právní ochranu dětí jako zvláštní orgán obce. Mezi hlavní úkoly této komise patří koordinace výkonu sociálně-právní ochrany na území správního obvodu obce s rozšířenou působností, posuzování a navrhování sociálně preventivních programů na ochranu dětí a vydávání stanovisek k jednotlivým případům v rámci výkonu ochrany dětí. Významnou roli v oblasti sociálně-právní ochrany dětí sehrává také Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně, který se specializuje na řešení otázek ochrany dětí ve vztahu k cizině.

Na zajištění sociálně-právní ochrany dětí se podílí i školy, přičemž mezi instituce spolupracující s mateřskými školami patří například pedagogicko-psychologické poradny (dále také PPP). Hlavní náplní činnosti pedagogicko-psychologické poradny je diagnostika, poradenství (včetně kariérového), intervence, nápravná péče a prevence. Další významnou oblastí činnosti je prevence rizikového chování u dětí a mládeže. Některé pedagogicko-psychologické poradny připravují reedukativní a volnočasové aktivity či intervenční programy pro školní třídy s problematickými vztahy, včetně situací spojených se šikanou. Jiné se zaměřují na podporu rozvoje pedagogicko-psychologických kompetencí učitelů. Pracovníky pedagogicko-psychologických poraden jsou především psychologové a speciální pedagogové, přičemž na odborných činnostech se podílejí také sociální pracovníci. Činnosti jsou realizovány ambulantně formou individuální péče, skupinovou prací v prostorách poradny nebo přímo ve školách a školských zařízeních (Knotová et al., 2014).

Mezi další instituci zajišťující podporu dětí a mládeže patří speciálně pedagogická centra (dále také SPC). Činnost SPC je zaměřena na podporu klientů zpravidla ve věku od tří do devatenácti let. Jedná se o děti předškolního věku v péči rodičů, žáky integrované

do běžných škol a školských zařízení a o klienty s těžkým či kombinovaným zdravotním postižením, kteří nemohou školu pravidelně navštěvovat. SPC vykonávají svou činnost ambulantně na pracovišti centra nebo přímo v prostředí, kde klient žije, například v rodině, v institucionálním zařízení či ve škole, kde je vzděláván. Podpora je poskytována také v rámci diagnostických pobytů ve speciálních školách či zařízeních. Speciálně pedagogická centra navíc poskytují metodickou pomoc učitelům běžných škol, do jejichž tříd jsou žáci s postižením integrováni, a napomáhají při zajišťování speciálních pomůcek, přístrojů a zařízení potřebných pro vzdělávání (Knotová et al., 2014).

Nelze ani opomenout střediska výchovné péče. Podle § 16 odst. 2 zákona č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, středisko výchovné péče poskytuje služby poradenské, terapeutické, diagnostické, vzdělávací, speciálně pedagogické a psychologické, výchovné a sociální a informační.

Mezi další subjekty spolupracující s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí patří Policie České republiky, soudy, pediatři, psychologové, psychiatři. Důležitým subjektem jsou také nestátní organizace doprovázející pěstounské rodiny a rodiny s adoptovaným dítětem nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Ředitelé škol na primární a nižší sekundární úrovni jsou povinni zajišťovat péči o děti během jejich školní docházky. Tato péče obvykle zahrnuje zajištění výchovného poradce a učitele preventivní výchovy, kteří mohou spolupracovat s třídními učiteli. Péči o žáky může dále zajišťovat školní psycholog nebo speciální pedagog. Oblast výchovného poradenství se zaměřuje zejména na prevenci záškoláctví, podporu zvláště nadaných dětí a vypracování a realizaci opatření zaměřených proti nežádoucím formám sociálního chování, jako jsou užívání návykových látek, násilí nebo šikana (Hörner et al., 2015).

3 ROLE MATEŘSKÝCH ŠKOL V SYSTÉMU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Poslední kapitola teoretické části se věnuje roli mateřských škol v systému sociálně-právní ochrany dětí. V této kapitole je popsáno, jak funguje spolupráce mateřských škol s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí, také jsou blíže představeny formy a metody spolupráce mateřské školy s rodinou. Závěrečná část kapitoly se věnuje povinnostem mateřských škol v oblasti ochrany dětí.

3.1 Spolupráce mateřských škol s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí

Významnou roli v systému sociálně-právní ochrany dětí hraje rovněž škola jako instituce, která zajišťuje výchovu a vzdělávání. Dle Jedličky (2015, s. 43) je škola „společenská instituce, která je výtvozem tisíciletého vývoje lidské společnosti“. Mezi poradenské činnosti učitelů patří rovněž spolupráce s odborníky. V rámci této spolupráce je klíčové vzájemné informování o dítěti a poskytování týmové pomoci v prevenci a řešení výchovně-vzdělávacích situací či problémů. Lipnická (2017) zdůrazňuje, že týmová spolupráce učitelů mateřských škol s odborníky je při pomoci dítěti nebo skupině dětí s problémy nezbytná. Samotná spolupráce, neboli kooperace, je definována jako „společná a návazná činnost uvnitř skupiny a navenek, jejíž podmínkou je akceptování cílů“ (Kasíková, 2001, s. 7).

V praxi se spolupráce mezi mateřskou školou a OSPOD odvíjí zejména od vzájemné aktivity a ochoty spolupracovat. Úspěšná kooperace různých institucí a profesí je založena na pevných ujednáních a jasně definovaných způsobech spolupráce (Künster et al., 2010). Večerka a Štěchová (2015) uvádějí, že spolupráce OSPOD zahrnuje i komunikaci s dalšími státními organizacemi, jež se zaměřují na práci s dětmi a mládeží. Sociální pracovníci napomáhají jednotlivcům, rodinám i komunitám v dosahování sociálních dovedností a v opětovném začlenění do společnosti (Matoušek a kol., 2008).

Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, mají pracovníci OSPOD i škol povinnost spolupracovat v případech podezření na ohrožení dítěte. Pokud škola takové podezření neoznámí, ačkoli její povinnost vyplývá ze zákona, hrozí jí pokuta až do výše 50 000 Kč. V některých případech může být neoznámení takové skutečnosti posouzeno jako přestupek nebo trestný čin. (Matoušek et al. 2008).

V situaci, kdy si oznamovatel není zcela jistý dostupnými informacemi, které by mohly nasvědčovat ohrožení dítěte, je doporučeno danou skutečnost oznámit. Další postup následně závisí na výsledku šetření příslušných orgánů. Mezi další možnosti spolupráce patří i vypracování individuálního plánu ochrany dítěte. Tento plán se zpracovává se zaměřením na přijetí opatření, která umožní dítěti setrvat v péči rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Individuální plán ochrany dítěte by měl být vypracován již na počátku poskytování sociálně-právní ochrany, nejpozději však do jednoho měsíce od zařazení dítěte do evidence obecního úřadu obce s rozšířenou působností. (Matoušek et al., 2008).

Dle § 10 odst. 3 písm. e) zákona o sociálně-právní ochraně dětí je obecní úřad obce s rozšířenou působností „povinen pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin“. Podle Matoušek et al., (2008, s. 57) představuje případová konference odbornou diskusi zainteresovaných subjektů zaměřenou na konkrétní situaci ohroženého dítěte. Legislativní rámec stanoví povinnost organizovat případové konference ve spolupráci s rodiči, dítětem a osobou odpovědnou za jeho výchovu, případně s dalšími přizvanými subjekty. K těmto přizvaným osobám mohou patřit zástupci školských zařízení, poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů sociální ochrany, orgánů činných v trestním řízení, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče či poskytovatelé sociálních služeb a pověřené osoby.

Při plánování a realizaci případové konference je nutné respektovat základní principy, mezi něž patří:

- zajištění nejlepšího zájmu a prospěchu dítěte,
- individualizace přístupu ke každému případu,
- zapojení dítěte, rodiny a širšího okruhu odborníků s cílem nalézt optimální řešení situace

Případové konference mohou být organizovány buď jednorázově, nebo v pravidelných intervalech v závislosti na potřebách řešení konkrétní situace dítěte a jeho rodiny. Jejich cílem je efektivní plánování krátkodobých, střednědobých i dlouhodobých opatření.

3.2 Formy a metody spolupráce mateřské školy s rodinou

Mateřská škola hraje velmi významnou roli v životě každého jedince. Proto je velmi důležité, aby již od počátku docházelo ke správnému nastavení spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou, a aby se rodiče v prostředí školy cítili vítáni. Spolupráce mateřské školy s rodiči

představuje jednu z hlavních podmínek úspěšného začlenění dítěte do předškolního kolektivu a plnění jeho předškolních povinností. Dle Pohnětalové (2015) je spolupráce základní formou sociálního chování v rámci sociálních interakcí, jejímž obsahem je společná cesta všech zúčastněných k dosažení stanoveného cíle.

Kolláriková a Pupala (2001) rozdělují formy kontaktu mezi školou a rodinou podle několika hledisek. Z hlediska míry zprostředkovanosti rozlišují bezprostřední kontakt, kdy se rodiče a učitelé setkávají osobně, například při konzultačních hodinách, besídkách, školních slavnostech nebo schůzkách rodičovských rad a sdružení, a zprostředkovaný kontakt, který zahrnuje zejména telefonickou a písemnou komunikaci prostřednictvím časopisů, dopisů nebo notýsků. Dále se rozlišuje obsahové zaměření střetnutí, sociální vymezení střetnutí, které může mít individuální či kolektivní charakter, a funkce střetnutí.

Pro spolupráci je charakteristické, že je založena na komunikaci a je definována vzájemnou vazbou „dávát i brát“. Spolupráce může probíhat pouze tehdy, pokud mezi zúčastněnými stranami panuje shoda ohledně cílů, kterých chtějí dosáhnout. Efektivní spolupráce je podmíněna tím, že spolupracující partneři zvažují své nápady, vzájemně si naslouchají, společně přemýšlejí nad možnými řešeními, rozdělují si povinnosti a úkoly, přijímají odpovědnost a každý z nich má pocit, že je důležitou a přínosnou součástí spolupráce (Kolláriková & Pupala, 2001).

Koťátková (2008) popisuje, o co se jednotlivé mateřské školy v současnosti snaží v oblasti spolupráce s rodiči. Jako základní formy kontaktu uvádí třídní schůzky, dny otevřených dveří, konzultační hodiny s učiteli, výstavy dětských prací a další školní akce a besídky. Spoluprací mateřských škol s rodiči se zabývá také Svobodová (2010), která rozlišuje několik kategorií této spolupráce, například společná tvoření, školní slavnosti, třídní vzdělávací programy, školní časopis, kluby pro batolata, společné výlety do přírody nebo exkurze, a dále také radu školy jako formální prvek zapojení rodičů do života školy.

Jak uvádí Syslová (2012), mezi další formy spolupráce mezi rodiči a mateřskou školou lze zařadit konzultační hodiny, informace o mateřské škole a informace týkající se vývoje dítěte. Nástrojem každodenní komunikace mateřské školy s rodiči jsou webové stránky, které slouží k prezentaci školy navenek a zároveň jako prostředek předávání aktuálních informací. Nedílnou součástí mateřských škol jsou rovněž nástěnky, které plní různé funkce. Některé nástěnky slouží k vystavování dětských prací, jiné informují rodiče o nadcházejících akcích pořádaných mateřskou školou, o platbách školného, o školním řádu či o průběhu denního režimu dětí. Další nástěnky obsahují jídelníček na dané časové období nebo rady

a informace od odborníků. Mezi formy spolupráce lze dále zařadit akce určené ke společnému trávení času dětí a jejich rodičů. Mateřské školy pořádají například besídky, vystoupení dětí, tvořivé dílny nebo jiná společenská setkání. Některé akce jsou určeny nejen pro rodiče, ale i pro širší veřejnost, například „dýňobraní“, opékání špekáčků, halloweenské oslavy, lampionové průvody či pouštění draků.

Syslová (2012) dále zmiňuje využívání anamnézy v mateřské škole. V praxi se využívají dva druhy anamnéz – osobní (vývojová) a rodinná. Osobní anamnéza zahrnuje informace o vývoji dítěte, jeho zdravotním stavu, úrazech, spánkových návycích, stravování, alergiích a užívání léků. Rodinná anamnéza se zaměřuje na styl a způsob výchovy, vztahy v rodině, projevy dítěte v domácím prostředí a základní údaje o rodině. Obě tyto anamnézy poskytují cenné informace, které učitelům umožňují lépe porozumět chování dítěte a případně podpořit jeho adaptaci v mateřské škole.

3.3 Povinnosti mateřských škol v ochraně zdraví dětí

Koťátková (2008) uvádí, že důležitou roli při růstu dítěte mají také podmínky, v jakých dítě vyrůstá, jelikož mohou negativně ovlivnit zdraví dítěte. Kromě domácího prostředí, kde dítě tráví převážnou část svého času, se významnou měrou podílí na jeho výchově a vývoji také mateřská škola. Bořilová a Fendrychová (2014) upozorňují na skutečnost, že právě mateřská škola může představovat rizikové prostředí z hlediska ochrany zdraví dítěte. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby mateřské školy aktivně podporovaly výchovu ke zdraví a usilovaly o vytváření bezpečného a podnětného prostředí. Česká republika se v této souvislosti zapojila do zdravotně výchovných programů s mezinárodní podporou, jejichž cílem je zlepšení životního stylu obyvatelstva (Kotulán, 2012).

Prvním programem, který sdružuje školy podporující zdraví, je program Škola podporující zdraví (dále jen ŠPZ). Tento program vychází z principů evropské sítě Schools for Health in Europe a je založen na pěti základních hodnotách a pilířích, kterými jsou rovnost, udržitelnost, inkluze, společné rozhodování a demokracie. Cílem programu ŠPZ je rozvíjet životní kompetence každého dítěte tak, aby jednalo s úctou ke svému zdraví i zdraví ostatních lidí (Havlíková et al., 2008).

Program zároveň definuje klíčové životní kompetence, které jsou charakteristické pro osobu podporující zdraví. Patří mezi ně holistické pojetí zdraví, uvědomění si jeho hodnoty, vnímání zdraví jako životní priority a aktivní spolupodílení se na tvorbě podmínek a prostředí příznivého pro zdraví všech. Mateřské školy zapojené do programu ŠPZ

postupují podle osnovy, která je v souladu s informačními okruhy vymezenými v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (Havlíková et al., 2008). Mezi zásady programu ŠPZ v MŠ patří např. věkově smíšené třídy, rytmický řád života a dne, bezpečné sociální prostředí, správná výživa, tělesná pohoda a volný pohyb, partnerské vztahy s rodiči (Státní zdravotní ústav, 2004).

Havlíková et al. (2008) vypracovala pro mateřské školy, které jsou zapojeny do programu ŠPZ, Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole. Toto kurikulum chce přispět k rozvoji kompetencí a dovedností jedince s cílem podpory současného zdraví a pomoci výchovy dítěte předškolního věku ho vést zdravému životnímu stylu.

Mateřská škola se také musí řídit zákony a vyhláškami, které kladou důraz na ochranu zdraví dětí. V souladu s ustanovením § 29 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon), má mateřská škola povinnost zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech, přičemž podmínky zajištění této bezpečnosti a ochrany zdraví dětí upravuje školní řád (§ 30 odst. 1 písm. c) školského zákona). Mateřská škola má proto zároveň povinnost ochránit děti v mateřské škole před kontaktem s dítětem, které má zjevné příznaky přenosné nemoci, předchází tím vzniku a šíření infekčních onemocnění mezi dětmi.

Dle ustanovení § 7 odst. 3 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a změně některých souvisejících zákonů, má MŠ povinnost zajistit oddělení dítěte, které vykazuje známky akutního onemocnění, od ostatních dětí. Právník osoba vykonávající činnost MŠ nemůže být nucena brát na sebe odpovědnost za podmínek ztížených nemocí dítěte, zvláště pokud by tím narušila plnění odpovědnosti k dalším dětem, které by se mohly nemoci nakazit. Mateřská škola má také ve školním řádu zakotvenou povinnost zákonných zástupců sledovat zdraví dítěte a jeho „vyloučení“ ze vzdělávání v případě onemocnění, přičemž při závažném a opakovaném porušování těchto povinností, může mateřská škola ukončit předškolní vzdělávání dítěti dle § 35 odst. 1 písm. b) školského zákona. Dle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, je každý povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, z toho tedy vyplývá, že i mateřská škola má nejen právo, ale také povinnosti odmítnout nástup dítěte do mateřské školy, pokud jeví zřejmé příznaky přenosné moci, a že na straně zákonného zástupce je povinnost dítě v tomto stavu do mateřské školy nevodit.

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých (dále jen vyhláška č. 410/2005 Sb.), stanovuje hygienické požadavky na prostorové podmínky, vybavení, osvětlení, vytápění, mikroklimatické podmínky, zásobování vodou a úklid mateřských škol. Dle § 4 vyhlášky č. 410/2005 Sb. jsou stanoveny prostorové podmínky a vnitřní uspořádání pro výchovu a vzdělávání dětí předškolního věku, přičemž jsou zde definovány rozměry jednotlivých místností, které musí mít mateřská škola k dispozici, dále hygienické požadavky. V tomto paragrafu jsou také blíže specifikovány požadavky na lehátka a lůžkoviny, které slouží k odpočinku dětí. Dle § 12 vyhlášky č. 410/2005 Sb. jsou stanoveny bližší požadavky na osvětlení mateřské školy a zároveň úroveň denního i umělého osvětlení prostorů. Požadavky na větrání a vytápění prostor určených pro výchovu a vzdělávání jsou definovány v § 18 vyhlášky č. 410/2005 Sb. Prevencí a ochranou zdraví se zabývají § 22 a § 23 vyhlášky č. 410/2005 Sb, přičemž jsou zde stanoveny povinnosti pravidelného úklidu a výměny lůžkovin a dále způsoby skladování čistých lůžkovin.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

4.1 Výzkumné cíle a otázky

Hlavním výzkumným cílem je **analyzovat spolupráci mateřských škol s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí, identifikovat faktory, které ji ovlivňují, a popsat výzvy i možnosti jejího zlepšení z pohledu učitelů a pracovníků OSPOD ve městě Jihomoravského kraje.**

Hlavní výzkumná otázka zní: **Jakým způsobem a v jakých situacích spolupracují mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí ve městě Jihomoravského kraje?**

Z hlavní výzkumné otázky byly následně vytvořeny dílčí výzkumné otázky, na které je hledána odpověď prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s učiteli mateřských škol a pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Dílčí výzkumné otázky:

- **VO1:** V jakých situacích mateřské školy nejčastěji spolupracují s OSPOD a jak tuto spolupráci vnímají učitelé i pracovníci OSPOD?
- **VO2:** Jaké faktory ovlivňují průběh a kvalitu spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD?
- **VO3:** Jaké možnosti zlepšení spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD vnímají učitelé a pracovníci OSPOD?

4.2 Strategie výzkumu

Vzhledem ke zvoleným cílům byl proveden kvalitativně orientovaný výzkum. Tento druh výzkumu byl vybrán, aby bylo možné účastnit se průběhu výzkumu a důkladněji porozumět zkoumané problematice. Cílem je analyzovat spolupráci mateřských škol s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Za klíčový přístup v rámci kvalitativně orientovaného výzkumu je považováno vedení rozhovorů s učiteli mateřských škol a pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zaměřených na získávání podrobných a relevantních informací.

4.3 Výběr výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvoří učitelé mateřských škol a pracovníci Orgánu sociálně-právní ochrany dětí v jednom městě Jihomoravského kraje. Zařazeni byli pouze ti účastníci, kteří měli minimálně roční praxi na dané pozici. Výzkumný vzorek zahrnoval čtyři učitele mateřských škol a čtyři pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Předem byla stanovena kritéria pro zařazení do výzkumu. U učitelů mateřských škol bylo podmínkou, aby účastník pracoval nebo v minulosti pracoval na pozici učitele v mateřské škole a měl alespoň roční praxi v této profesi. U pracovníků Orgánu sociálně-právní ochrany dětí bylo požadováno, aby účastník pracoval na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a vykonával tuto pozici nejméně jeden rok.

Participantů pocházejí z jednoho nejmenovaného města v Jihomoravském kraji. Učitelé mateřských škol byli osloveni prostřednictvím zprávy na platformě Messenger, přičemž později byly pomocí ní také realizovány rozhovory, pracovníci Orgánu sociálně-právní ochrany dětí pak prostřednictvím telefonického kontaktu s vedoucí oddělení.

Při realizaci výzkumu byly respektovány etické zásady. Před zahájením polostrukturovaných rozhovorů byli všichni účastníci seznámeni s informovaným souhlasem, který podepsali (viz příloha P II). Informovaný souhlas obsahoval informace o cíli výzkumu, způsobu zpracování dat a podmínkách účasti. Účastníci byli rovněž informováni o tom, že jejich odpovědi budou využity ke zpracování bakalářské práce. Všichni souhlasili s pořizováním zvukového záznamu rozhovorů. Účast byla dobrovolná a každý účastník měl možnost odmítnout odpověď na jakoukoli otázku.

4.4 Charakteristika participantů výzkumu

Pro přehlednost byli účastníci označeni kódy: učitelé mateřských škol symboly U1 až U4 a pracovníci Orgánu sociálně-právní ochrany dětí symboly P1 až P4. Níže je popsána stručná charakteristika každého participanta.

U1 – Prvním participantem je mladá dívka, věk okolo 25 let. Má středoškolské vzdělání v oboru předškolní a mimoškolní pedagogika. Pracuje ve školství druhým rokem. Mateřská škola, ve které aktuálně působí jako učitelka, se nachází v Jihomoravském kraji.

U2 – Druhým participantem je žena, věk okolo 30 let. Má středoškolské vzdělání v oboru předškolní a mimoškolní pedagogika. Ve školství působí 5 let, momentálně je ale

na mateřské dovolené. Mateřská škola, ve které působila před nástupem na mateřskou dovolenou, se nachází v Jihomoravském kraji.

U3 – Třetím participantem je žena, věk okolo 40 let. Její nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské, zakončené maturitní zkouškou v oboru předškolní a mimoškolní pedagogika. Na pozici učitelka mateřské školy působí čtvrtým rokem, má ale mnoho zkušeností na pozici asistent pedagoga, kde pracovala několik let. Nyní působí jako učitelka mateřské školy, která se nachází v Jihomoravském kraji.

U4 – Čtvrtým participantem je mladá žena, věk okolo 30 let. Má středoškolské vzdělání v oboru předškolní a mimoškolní pedagogika, aktuálně studuje vyšší odbornou školu pedagogického zaměření. Momentálně na pozici učitelka mateřské školy pracuje druhým rokem, předtím byla tři roky na mateřské dovolené. Pracuje v mateřské škole, které se nachází v Jihomoravském kraji.

P1 – Prvním participantem z řad pracovníků je žena, věk okolo 45 let. Má vysokoškolské vzdělávání v magisterském programu. Pracuje v oblasti sociálně-právní ochrany dětí již přes dvacet let.

P2 – Druhým participantem je mladá žena, věk okolo 40 let. Má vysokoškolské vzdělávání v magisterském programu. Pracuje sedm let v oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

P3 – Třetím participantem je žena, sociální pracovnice, věk okolo 35 let. Její nejvyšší dosažené vzdělání je vysokoškolské. Pracuje v oblasti sociálně-právní ochrany dětí necelých 7 let.

P4 – Čtvrtým participantem je mladá žena, věk okolo 30 let. Má vysokoškolské vzdělávání v bakalářském programu. V oblasti sociálně-právní ochrany dětí pracuje necelých pět let.

4.5 Metoda sběru dat

Na základě zvoleného kvalitativně orientovaného výzkumu byla využita metoda polostrukturovaných rozhovorů s učiteli mateřských škol a pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí v jednom městě Jihomoravského kraje. Jednotlivé otázky byly připraveny na základě stanovených výzkumných cílů a výzkumných otázek, aby byly v souladu s celkovým zaměřením výzkumu. Otázky byly předem připraveny, přičemž v průběhu rozhovoru bylo možné klást doplňující otázky dle potřeby. Připravený seznam

otázek pro učitele MŠ je k nahlédnutí v Příloze P III, pro pracovníky OSPOD v Příloze P IV. Většina učitelů MŠ odpovídala stručně a věcně, někteří se snažili konverzaci během rozhovoru dále rozvíjet.

Problematika zvoleného tématu byla nejprve prostudována na základě odborné literatury a následně byly prostřednictvím rozhovorů zjišťovány konkrétní zkušenosti účastníků a jejich pohled na danou problematiku s cílem hlubšího porozumění tématu.

4.6 Realizace výzkumu

Realizace výzkumu probíhala v období únor až březen 2025. Tři rozhovory s učiteli MŠ probíhaly online prostřednictvím aplikace Messenger, jeden rozhovor byl uskutečněn osobně. Rozhovory s učiteli MŠ byly dokončeny v polovině března. Rozhovory s pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí probíhaly na konci března. Vzhledem k jejich pracovnímu vytížení nebylo možné uskutečnit rozhovory v dřívějším období. Všechny rozhovory probíhaly v příjemné atmosféře a poskytly důležité informace potřebné ke zpracování bakalářské práce. Téma výzkumu bylo zvoleno s ohledem na dosavadní odborné zaměření, což přispělo k hlubšímu porozumění dané problematice z pohledu učitelů MŠ i pracovníků Orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

4.7 Zpracování a analýza dat

Jednotlivé polostrukturované rozhovory byly nejdříve nahrány na diktafon a následně přepsány do textové podoby. Transkript byl následně analyzován prostřednictvím otevřeného kódování. Analýzu byla realizovala ručně tužkou a papírem (viz Příloha 5). Při tvoření induktivních kódů byly využity návodné otázky dle Flicka (2006, podle Švaříček & Šed'ová, 2007) – Co? Kdo? Jak? Kdy? Jak dlouho? Kde? Jak moc? Jak silně? Proč? Kvůli čemu? Pomocí čeho?

Vytvořené induktivní kódy byly následně sloučeny do kategorií. Jednotlivé kódy byly spojeny na základně souvislosti s tématem v souladu s výzkumnými cíli a otázkami.

5 ANALÝZA DAT A INTEPRETACE

Cílem této kapitoly je představit klíčová zjištění výzkumu, která přispívají k formulaci závěrů. Následující podkapitoly se detailně zaměřují na spolupráci mateřských škol s OSPOD a na související aspekty, které tuto problematiku provázejí.

5.1 Analýza a interpretace kategorií

První etapa analýzy dat byla zaměřena na otevřené kódování, které představuje základní krok kvalitativní analýzy. V této fázi byla data pečlivě pročitána a rozčleňována s cílem identifikovat významové jednotky a zachytit vzájemné vztahy mezi nimi. Na základě tohoto postupu byly vytvořeny první kategorie, jež umožnily hlubší porozumění zkoumanému jevu a připravily podklad pro následnou interpretaci. Kategorie byly dále rozvíjeny prostřednictvím výpovědí účastníků, které tematické oblasti konkrétně ilustrovaly a ukotvovaly v kontextu výzkumných dat. Výběr citací¹ probíhal s ohledem na jejich výpovědní hodnotu a relevanci vzhledem ke zvoleným kategoriím, přičemž došlo k jejich zestručnění se zaměřením na klíčové informace. Následné otevřené kódování vedlo k určení hlavních kategorií, z nichž byly dále odvozeny subkategorie (viz Tabulka 1).

Tabulka 1

Tematické kategorie a subkategorie vycházející z tematické analýzy

Kategorie	Subkategorie
Situace vyžadující spolupráci	Dlouhodobé sledování dítěte; Zanedbání péče o dítě; Fyzické/psychické týrání; Sociální izolace a chování dítěte; Vliv rodinného zázemí na dítě; Rodinné konflikty a rozvody; Rodičovská nedbalost; Nedostatečná spolupráce rodičů s institucemi
Formy a nástroje spolupráce	Elektronická a osobní komunikace; Reakce na výzvu OSPOD – informování pedagogů; Součinnost školy s OSPOD
Vzájemné postoje a zkušenosti	Informovanost pracovníků škol; Hodnota pedagogického pozorování; Důvěra mezi školou a OSPOD
Možnosti zlepšení spolupráce mezi institucemi	Potřeba osvěty a vzdělávání; Návrhy na webináře, semináře a schůzky; Zlepšení jasnosti v nahlášovacích povinnostech a vyhodnocování situací; Důležitost komunikace mezi školou, rodiči a OSPOD; Vytvoření vnitřních pravidel pro spolupráci s OSPOD

Zdroj: polostrukturované rozhovory

¹ Pro zajištění lepší přehlednosti jsou všechny citace z rozhovorů uváděny v kurzívě bez použití uvozovek.

5.2 Situace vyžadující spolupráci

Ze získaných dat vyplývá, že situace, které vyžadují spolupráci mezi mateřskou školou a Orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), jsou hodnoceny na základě více faktorů. Pedagogové důsledně zvažují každý případ, přičemž zásadní roli hraje dlouhodobé sledování dítěte. U3 uvádí: *Tak těch faktorů musí být víc. Určitě bysme ten OSPOD nekontaktovali když nemáme přímé důkazy.* Tato výpověď ukazuje na obezřetnost a potřebu opakovaně se vyskytujících signálů, než je přistoupeno k oficiálním krokům.

Dále U3 doplňuje: *Takže to by určitě muselo být nějaké dlouhodobé sledování dítěte, rodičů a určitě by to bylo v řádu měsíců, určitě ne dnů a týdnů.* U3 uvedla, že k vyhodnocení situace dítěte nebo rodiny je zapotřebí delší časové období. V případech, kdy vznikne podezření na problém v rodinném zázemí, je podle něj nutné dlouhodobější sledování dítěte i rodičů. Zdůraznil, že takový proces trvá spíše měsíce, nikoliv dny či týdny.

Pracovnice Orgánu sociálně-právní ochrany dětí popisují, že mezi nejčastější podněty, které přicházejí od mateřských škol jsou podněty, které se týkají zanedbávání péče o dítě:

- P1: *Zpravidla jsou to podněty, které se týkají toho, že děti mohou být nějakým způsobem zanedbané.*
- P2: *Tak tam si můžeme představit asi jako že nejčastěji je to otázka nějakého zanedbání péče o to dítěátko.*

Mezi další podněty pracovnice OSPOD řadí neplnění rodičovských povinností, neplnění povinné školní docházky, rodinné konflikty a rozvody. P1 uvedla, že podněty, které obvykle přicházejí, se týkají především neplnění rodičovských povinností. Může se jednat o situace, kdy rodiče neplní povinnosti týkající se výchovy dětí nebo neumožňují dětem plnit povinnou školní docházku, která začíná v posledním roce:

- P1: *Rodiče neplní své rodičovské povinnosti. Může to být taky, že si děti neplní povinnou školní docházku, která začíná v posledním roce, a to jsou asi nejdůležitější.*

Dalším častým problémem jsou konflikty mezi rodiči, zejména v souvislosti s rozchody a rozvody:

- P1: *Jo ještě možná jakoby co se týká rodičovských konfliktů, případě že se jako rodiče rozchází, rozvádí, tak jsou to takové situace. Takže spíše tato oblast jakoby těch rozvodových kauz.*

Dále pracovnice OSPOD uvádějí, že mezi další podněty patří také nedostatečná spolupráce rodičů při spolupráci se školským poradenským zařízením a logopedem. P2 uvedla, že dalším častým podnětem jsou situace, kdy rodiče nespolupracují se školskými poradenskými zařízeními, jako jsou pedagogicko-psychologická poradna nebo logoped. Příkladem může být, když rodiče nenavštíví poradnu, přestože jim to bylo doporučeno MŠ, nebo nespolupracují s logopedem na zlepšení vývojových problémů dítěte:

- P2: *Že třeba rodiče nespolupracují s logopedem, že nenavštíví pedagogicko-psychologickou poradnu ač to bylo třeba ze školky doporučeno.*

Do hodnocení situace vstupuje také informace o rodinném zázemí dítěte, například užívání návykových nebo jiných omamných látek. Pracovnice OSPOD uvedly, že mezi podněty, které mohou vést k podezření, patří i situace, kdy je u rodičů zjevné, že byli pod vlivem alkoholu, nebo když se chovají dezorientovaně, zmateně, či jinak nestandardně:

- P2: *Že se třeba jeví, že z rodičů byl cítit alkohol nebo že se jim jeví nějak prostě dezorientovaně, zmatení nebo tak celkově prostě, že se chovali nestandardně, a to podezření tam pojali teda.*
- P3: *Nebo že rodiče chodí do školky pod vlivem návykových látek.*
- P4: *Nevím, třeba rodiče chodí do školky opilý, třeba pod vlivem drog a pak s tím souvisí třeba nevhodné chování rodičů.*

Jedna z pracovnic Orgánu sociálně-právní ochrany dětí uvedla, že podněty, které obvykle přicházejí, se většinou týkají různých forem zanedbávání dětí. To může zahrnovat problémy s hygienou dítěte nebo podezření na týrání a jiné formy nevhodného zacházení:

- P4: *Většinou se jedná o věci, které se nějakým způsobem týkají zanedbávání dětí. Ať už ve smyslu samotného dítěte, hygiena nebo nějaké třeba ohledně nějakého týrání apod.*

Učitelé mateřských škol tvrdí, že v případě zanedbávání dítěte se jedná jak o fyzické týrání dítěte, tak také o psychické týrání. U3 uvedla, že při hodnocení podezření na týrání dětí je důležité sledovat různé varovné signály. Mezi fyzické známky týrání patří například modřiny na těle dítěte. Kromě toho je třeba věnovat pozornost i zdravotnímu stavu dítěte, zejména pokud je dítě často nemocné:

- U3: *Máte jakoby víc těch signálů, ale většinou by tam mohl být třeba i ten proces týrání, zneužívání a nebo i psychicky nebo fyzicky, no. [...] Tak ono taky záleží, třeba jestli to dítě je často nemocné. Jestli má třeba nějaké modřiny.*

Na závěr učitelé mateřských škol uvedli, že mezi další faktory, které vyžadují spolupráci mezi mateřskou školou a OSPOD řadí komunikační problémy, sociální izolaci a vliv rodinného zázemí na dítě. U1 a U4 zdůraznili, že mezi varovné signály patří nejen fyzické projevy, jako je špinavé oblečení dítěte, ale také změny v jeho chování. U4 uvedla, že dítě může vykazovat problémy s komunikací (např. neschopnost mluvit) nebo se straní ostatních dětí, což jsou známky špatného chování. U1 doplnila, že změny v chování dítěte jsou často ukazatelem problémů v rodinném zázemí, zejména pokud dochází k napětí nebo změnám ve vztahu:

- U4: *No, tak může chodit špinavé do školky, neumí moc mluvit, straní se dětem, atd. Prostě špatné projevy chování.*
- U1: *No, hlavně změny v chování, v chování vůči dětem hlavně. Protože to, co se děje v rodině, se vždycky podpisuje na chování dítěte. Když je nějaká změna, tak to rozpoznáme, že se něco ve vztahu třeba s rodiči děje.*

Tabulka 2 přehledně shrnuje situace, které podle výpovědí učitelů MŠ a pracovníků OSPOD vyžadují vzájemnou spolupráci. Uvedené kódy a příklady citací ukazují nejčastější problematické oblasti, jako jsou zanedbávání péče o dítě, týrání, problémy v rodinném prostředí, nedostatečná spolupráce rodičů s institucemi či známky sociální izolace dítěte.

Tabulka 2*Situace vyžadující spolupráci*

Název kódu	Kód
Dlouhodobé sledování dítěte	<i>Takže to by určité muselo být nějaké dlouhodobé sledování dítěte, rodičů a určité by to bylo v řádu měsíců, určitě ne dnů a týdnů. (U3)</i>
Zanedbání péče o dítě	<i>Zpravidla jsou to podněty, které se týkají toho, že děti mohou být nějakým způsobem zanedbané. (P1)</i>
Fyzické/psychické týrání	<i>Máte jakoby víc těch signálů, ale většinou by tam mohl být třeba i ten proces týrání, zneužívání a nebo i psychicky nebo fyzicky, no. (U3)</i> <i>Ať už ve smyslu samotného dítěte, nebo nějaké třeba ohledně nějakého týrání apod. (P4)</i>
Sociální izolace a chování dítěte	<i>No, tak může chodit špinavě do školky, neumí moc mluvit, straní se dětem, atd. Prostě špatné projevy chování. (U4)</i>
Vliv rodinného zázemí na dítě	<i>No, hlavně změny v chování, v chování vůči dětem hlavně. Protože to co se děje v rodině se vždycky podpisuje na chování dítěte. Když je nějaká změna, tak to rozpoznáme, že se něco ve vztahu třeba s rodiči děje. (U1)</i> <i>Že se třeba jeví, že z rodičů byl cítit alkohol nebo že se jim jeví nějak prostě dezorientovaně, zmatení nebo tak celkově prostě že se chovali nestandardně a to podezření tam pojali teda. (P2)</i>
Rodinné konflikty a rozvody	<i>Jo ještě možná jakoby co se týká rodičovských konfliktů, v případě, že se jako rodiče rozcházejí, rozvádí, tak jsou to takové situace. Takže spíše tato oblast jakoby těch rozvodových kauz. (P1)</i>
Rodičovská nedbalost	<i>Že si rodiče neplní své rodičovské povinnosti. Může to být taky, že si děti neplní povinnou školní docházku, která začíná v posledním roce a to jsou asi nejdůležitější. (P1)</i>
Nedostatečná spolupráce rodičů s institucemi	<i>Že třeba rodiče nespolupracují s logopedem, že nenavštíví pedagogicko-psychologickou poradnu ač to bylo třeba ze školky doporučeno. (P2)</i>

Zdroj: polostrukturované rozhovory

5.3 Formy a nástroje spolupráce

Získaná data ukazují, že spolupráce mezi mateřskými školami a Orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) se odehrává prostřednictvím různorodých forem a využívá řadu nástrojů. Nejčastějšími formami spolupráce mezi těmito institucemi, jak vyplynulo z rozhovorů, jsou osobní setkání, telefonická komunikace a výměna písemných zpráv (včetně e-mailů). Tato kombinace různých komunikačních kanálů je přizpůsobena konkrétním situacím a potřebám obou stran.

U4 uvedla, že při komunikaci se školskými zařízeními využívá především e-mailovou korespondenci. Dále doplnil, že v praxi se běžně uplatňuje také telefonická komunikace

a v některých případech dochází i k osobním schůzkám. Tento způsob komunikace je velmi flexibilní a přizpůsobuje se jak urgenci situace, tak povaze informací, které je potřeba sdílet:

- U4: *Tak většinou e-mail že, telefonování a potom osobní schůzky atd.*

Tato kombinace metod umožňuje rychlé a efektivní řešení situací, kdy je třeba zajistit výměnu informací mezi mateřskými školami a OSPOD. Například v případech, kdy je potřeba okamžitě reagovat na určité podněty, se ukazuje, že telefonická komunikace je nezbytná pro rychlé ověření informací.

P1 uvedla, že pokud se komunikace týká její osoby, probíhá primárně písemnou formou. V případě potřeby získání konkrétních informací může probíhat komunikace také osobně – například při setkáních s řediteli mateřských škol nebo v rámci účasti na případových konferencích, kde je osobní přítomnost rovněž běžnou praxí. Tento způsob komunikace je více formální a zajišťuje důkladné zajištění správných informací pro rozhodování OSPOD:

- P1: *Pokud se to týká mé osoby, tak je to výhradně písemně, pokud se potřebuji jakoby na něco informovat nebo i osobně, jakože pokud se setkáváme s ředitelkami. Nebo teda i v rámci případových konferencí, tam je to taky osobně.*

Tento přístup podtrhuje důležitost formální komunikace pro zajištění správnosti údajů a udržení transparentnosti celého procesu.

P2 uvedla, že komunikace s mateřskými školami probíhá standardně písemnou formou prostřednictvím datových schránek. Tento způsob je využíván zejména v případech, kdy je potřeba získat oficiální nebo komplexní informace od školského zařízení. Jak P2 poznamenává, datová schránka je užitečná pro získání písemných, oficiálních informací, která mohou sloužit jako podklad pro další rozhodování. Zároveň doplňuje, že pokud je potřeba získat informace rychle, například po obdržení podnětu či oznámení, využívá se také telefonického kontaktu, což ukazuje na flexibilitu při různých typech komunikace:

- P2: *Tak samozřejmě písemně, využíváme datových schránek, čili datových zpráv. Když třeba nám přijde nějaký podnět nebo oznámení a potřebujeme jakoby získat co nejrychlejší informace, tak využíváme i toho telefonického spojení. No a samozřejmě chodíme za těma dětma i osobně, když potřebujeme udělat pohovor z jakéhokoliv důvodu. Takže i osobně.*

Tento způsob komunikace umožňuje pracovníkům OSPOD efektivně a včas reagovat na podnět a zároveň zajišťuje, že veškeré kroky mají odpovídající písemný základ, který je v právních a administrativních záležitostech nezbytný.

Další pracovnice OSPOD uvedla, že komunikace s mateřskými školami probíhá zpravidla písemně. V případech, kdy se jedná o dlouhodobější spolupráci, dochází také k osobním setkáním. Osobní kontakt nastává například při návštěvě MŠ za účelem pohovoru s dítětem, kdy probíhá i přímá konzultace s pedagogickým personálem. Učitelé poskytují informace týkající se dítěte, jeho rodinné situace či rodičů. Tento proces ukazuje, jak důležitá je vzájemná spolupráce a výměna informací mezi pedagogickými pracovníky a pracovníky OSPOD při řešení složitějších případů:

- P3: *No, je to většinou písemně. A potom když už je to nějaká dlouhodobější spolupráce, tak někdy je to i osobně. Třeba když přijdeme na pohovor do té školky, taky se osobně pobavíme třeba s těma učitelkama nebo tak jakože co nám řeknou k tomu dítěti nebo k těm rodičům, k té rodinné situaci. A potom v některých těch případech vlastně se i účastní případových konferencí u nás. Takže i osobně se dostaví k nám.*

Tyto osobní interakce jsou klíčové nejen pro získání informací od učitelů, ale i pro vzájemnou důvěru mezi institucemi. Významnou roli zde hraje i přímá konzultace na místě, kde se může více prozkoumat aktuální situace dítěte.

U3 popsala konkrétní průběh informování zaměstnanců školy o obsahu výzvy OSPOD, která se vztahovala ke konkrétnímu dítěti docházejícímu do mateřské školy. Tento příklad ukazuje, jak je komunikace mezi školou a OSPOD řízena centrálně přes ředitele školy, který pak příslušným učitelům předává konkrétní pokyny. Tato centralizace komunikace zajišťuje koordinaci a efektivní rozdělení úkolů mezi jednotlivými pracovníky školy:

- U3: *Pokud se to týká takto, tak jsme dostali nějakou výzvu a to zase na základě paní ředitelky. Že paní ředitelka dostala výzvu od OSPOD formou e-mailu nebo nějaké zprávy a potom kontaktovala nás paní učitelky přímo toho dítěte na třídě.*

Tato koordinace mezi ředitelem a učiteli umožňuje zajistit, že všichni pedagogové jsou informováni a připraveni na potřebné kroky při řešení situace. V praxi často dochází ke kombinaci těchto forem v závislosti na konkrétní situaci. Různé typy komunikace jsou využívány v závislosti na naléhavosti problému, charakteru informací a konkrétní situaci, která si vyžaduje buď formální přístup, nebo osobní angažovanost.

V rámci diskuze o postupech při řešení specifických situací v mateřské škole byla jedna z účastnic diskuze – pracovnice OSPOD – dotazována na postup, jakým způsobem obvykle komunikuje s mateřskými školami. V této souvislosti uvedla následující:

- P4: *Záleží co konkrétně potřebuju. A záleží prostě o co se konkrétně jedná. Dám příklad jo, přijde nám oznámení třeba od Policie a má se jednat třeba o drogy. Školkové dítě vám k těmto věcem moc jako neřekne, takže není potřeba za tím dítětem jít do školky. Pokud se ale jedná ale o nějaké týrání, tak to už jakoby to dítě k tomu má jako co říct. Takže teď záleží co já od té školky potřebuju. Pokud mně stačí nějaká komplexní zpráva školky, tak si o ni požádám. Požádám si o ni písemně a tím pádem oni mi písemně odpoví. Ale pokud já potřebuju za tím dítětem ideálně zajít do školky, tak prostě musím zvednout telefon, domluvit se, jestli tam to dítě je, není a tak. Ale fakt záleží opravdu na konkrétním případě.*

Tato odpověď ukazuje, jak komunikace s mateřskými školami závisí na konkrétní povaze problému. Pokud jde o citlivé otázky, např. týrání dítěte, je důležité komunikovat nejen písemně, ale i telefonicky nebo osobně, aby bylo možné zajistit všechny potřebné informace co nejdříve.

Závěrem pracovnice OSPOD zdůraznila, že vždy záleží na konkrétní situaci a charakteru případu, což vede k přizpůsobení způsobu komunikace i dalších kroků. Tato flexibilita je klíčová pro efektivní spolupráci mezi MŠ a OSPOD. Tabulka 3 přehledně shrnuje identifikované formy a nástroje spolupráce.

Tabulka 3

Formy a nástroje spolupráce

Název kódu	Kód
Elektronická a osobní komunikace	<i>Tak samozřejmě písemně, využíváme datových schránek, čili datových zpráv. (P2)</i> <i>Tak většinou e-mail že, telefonování a potom osobní schůzky atd. (U4)</i>
Reakce na výzvu OSPOD – informování pedagogů	<i>Pokud se to týká takto, tak jsme dostali nějakou výzvu a to zase na základě paní ředitelky. Že paní ředitelka dostala výzvu od OSPOD formou e-mailu nebo nějaké zprávy a potom kontaktovala nás paní učitelky přímo toho dítěte na třídě. (U3)</i>
Součinnost školy s OSPOD	<i>Takže teď záleží co já od té školky potřebuju. (P4)</i>

Zdroj: polostrukturované rozhovory

5.4 Vzájemné postoje a zkušenosti

Dalším faktorem, který ovlivňuje spolupráci mateřských škol s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí jsou vzájemné postoje a zkušenosti pedagogů a pracovníků OSPOD.

P3 považuje za klíčový faktor ovlivňující kvalitu spolupráce s mateřskými školami informovanost pracovníků škol. Podle ní je zásadní, aby učitelé a pedagogičtí pracovníci znali nejen náplň práce OSPOD a možnosti vzájemné spolupráce, ale i práva a povinnosti obou stran. Tato informovanost je nezbytná k tomu, aby se předešlo nedorozuměním a zajišťovala se efektivní spolupráce. Zmiňuje například právo OSPOD realizovat pohovor s dítětem v mateřské škole nebo oznamovací povinnost, kterou pracovníci mateřské školy mají. Ve své odpovědi uvedla:

- P3: *To bych řekla, že je asi hlavně informovanost těch pracovníků mateřských škol. O tom třeba i jakože o té naší práci. Jaké jsou možnosti té spolupráce s námi, ale i o těch právech a povinnostech jak v té mateřské škole, tak i vlastně nás. Na co třeba i my máme právo, jestli máme právo jít dělat ten pohovor za tím dítětem do té školky, že oni mají nějakou oznamovací povinnost.*

Důležitým bodem, na který upozorňuje P3, je znalost obou stran o vzájemných právech a povinnostech. To se stává nezbytným pro odstranění nejistot a umožňuje efektivní spolupráci mezi OSPOD a mateřskými školami.

P2 poukazuje na problematiku zkušeností pracovníků mateřských škol se spoluprací s OSPOD, které mohou ovlivnit ochotu k otevřené komunikaci a spolupráci. Zmiňuje, že pokud se pracovníci mateřských škol setkali s tím, že byly informace nesprávně použity nebo se obrátily proti nim, může to negativně ovlivnit jejich důvěru v OSPOD. Tato zkušenost, jak sama P2 říká, může mít zásadní vliv na to, jak se pracovníci mateřských škol rozhodují spolupracovat v budoucnu:

- P2: *Asi je to taková jako zkušenost, jako třeba ty pracovnice školek už mají jako s tím OSPODem. Jestli se třeba někdy setkali s tím, že ty informace byly potom třeba nějak nešťastně použity a mohly se obrátit proti nim. Takže asi tady tohle, ta historie, zkušenost.*

Tato historie se přenáší na aktuální vztahy mezi OSPOD a mateřskými školami. Důvěra je klíčovým prvkem pro zajištění otevřené a produktivní spolupráce. Pokud není dostatečná

důvěra, může to vést k bariérám ve sdílení informací nebo v komunikaci mezi oběma stranami.

Důležitým faktorem, který také přispívá k efektivní spolupráci, je hodnota pedagogického pozorování, které mateřské školy poskytují Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Podle P2 jsou informace od učitelek velmi cenné, protože poskytují cennou stupnici, která pomáhá při rozhodování a zajišťuje důležité podklady pro další kroky:

- P2: *Jo, jako je to pro nás cenná stupnice informací těch paní učitelek, jsme za ně rády.*

Tento kód ukazuje, že OSPOD považuje informace, které poskytují pedagogové, za zásadní pro správné posouzení situace a efektivní zásah, pokud je to potřeba. Takto hodnotné pozorování ze strany školských pracovníků je vnímáno jako klíčové pro podporu rozhodovacích procesů v rámci spolupráce s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Obě instituce, mateřské školy i Orgán sociálně-právní ochrany dětí, mají mezi sebou převážně kladné zkušenosti, což ukazuje pozitivní základ pro budoucí spolupráci. U1 hodnotí spolupráci s OSPOD v rámci školy pozitivně, zejména ve chvílích, kdy potřebují pomoc:

- U1: *Když je oslovíme, tak oni hnedka obratem se nám snaží právě s tím případě pomoci.*

Tento komentář ukazuje na to, že komunikace mezi mateřskými školami a OSPOD může být rychlá a efektivní, což je pozitivní aspekt jejich vzájemné spolupráce.

Jak uvádí P2: *A jako tak ta spolupráce je to dobré bych řekla. Spokojenost.* Tato slova potvrzují, že i pracovníci Orgánu sociálně-právní ochrany dětí mají dobré zkušenosti a jsou spokojeni se spoluprací s mateřskými školami. Tento vzájemný respekt a spokojenost je silným základem pro pokračování v efektivní spolupráci, která bude přínosná pro všechny zúčastněné strany.

Tabulka 4 přehledně shrnuje vzájemné postoje a zkušenosti, které vyplynuli z výpovědí učitelů MŠ a pracovníků OSPOD.

Tabulka 4*Vzájemné postoje a zkušenosti*

Název kódu	Kód
Informovanost pracovníků škol	<i>To bych řekla, že je asi hlavně ta informovanost těch pracovníků škol. (P3)</i>
Hodnota pedagogického pozorování	<i>Jo jako je to pro nás cenná stupnice informací těch paní učitelek, jsme za ně rády. (P2)</i> <i>Mohlo by to být nějaké vzdělávání, nějaká přednáška. (P1)</i>
Důvěra mezi školou a OSPOD	<i>Asi je to taková jako zkušenost jako třeba ty pracovnice už mají jako s tím OSPODEM. (P2)</i>
Vzájemné zkušenosti mezi institucemi	<i>Když je oslovíme, tak oni hnedka obratem se nám snaží právě s tím případem pomoci. (U1)</i> <i>A jako tak ta spolupráce je to dobré bych řekla, spokojenost. (P2)</i>

Zdroj: polostrukturované rozhovory

5.5 Možnosti zlepšení spolupráce mezi institucemi

Ve spolupráci mezi pracovníky OSPOD a zaměstnanci mateřských škol hrají klíčovou roli včasná identifikace a řešení situací, které mohou nasvědčovat ohrožení dítěte. Ačkoliv mezi těmito institucemi existuje základní komunikační linka, rozhovory odhalují řadu oblastí, kde by bylo možné spolupráci dále posílit a zefektivnit. Jednou z hlavních oblastí, kterou účastníci rozhovorů opakovaně zmiňovali, je osvěta a vzdělávání.

Ve spojení s tím P2 upozorňuje na klíčovou roli osvěty a vzdělávání pracovníků mateřských škol o tom, jak OSPOD s přijatými informacemi zachází. Podle jejího názoru by bylo velmi přínosné, kdyby pedagogičtí pracovníci, včetně učitelů i vedení, byli lépe seznámeni například s tím, že podaná oznámení zůstávají v anonymitě a že je chráněna identita oznamovatele:

- P2: *Asi nějaká osvěta. Aby ti pracovníci školky, ať už ty běžné paní učitelky nebo i to vedení jakoby vědělo jakým způsobem pak OSPOD s těma informacemi zachází. Že teda to udržujeme jakékoliv oznámení v anonymitě, že nesdělujeme jakoby kdo nám ten podmět podal. Aby se cítili bezpeční, krytí. Aby byli jakoby všeobecně informovaní, že stejně tu oznamovací povinnost jako každý člověk, jak už fyzické tak i právnická osoba tak prostě mají. Takže možná tohle, nějaká osvěta, informovanost.*

Z tohoto sdělení vyplývá, že osvěta a transparentní komunikace o práci OSPOD může významně posílit důvěru a otevřenost pedagogických pracovníků. Zároveň by podle pracovnice pomohlo i připomenutí, že oznamovací povinnost se týká všech občanů

bez rozdílu, tedy i pedagogů a škol jako právnických osob. Zvýšená informovanost tak může zároveň motivovat k aktivnějšímu přístupu.

Téma vzdělávání a prohlubování znalostí o systému péče o ohrožené děti se opakovaně objevuje i v dalších výpovědích. Učitelé i pracovníci OSPOD navrhuji praktická opatření, jako jsou webináře, semináře či schůzky, které by vytvořily prostor pro přímý dialog mezi oběma stranami:

- U3: *Tak to by bylo právě tímto webinářem, seminářem nebo nějakýma schůzkama, že bysme třeba mohli dojít jakože třeba ve volném čase. Třeba ty paní učitelky komunikovat přímo s tou paní z OSPODU. Že by nám udělala nějaký webinář, seminář nebo nějakou diskuzi přímo u nich.*
- U2: *Myslím si, že by mohli pomoci různé semináře a webináře na toto téma.*

Z výpovědí je zřejmé, že učitelé vnímají potřebu bližšího kontaktu s pracovníky OSPOD a ocení možnost neformálně sdílet zkušenosti či konzultovat konkrétní otázky. Zároveň si uvědomují časové omezení běžného provozu mateřských škol, a proto navrhuji realizaci těchto setkání ve volnějším režimu.

S návrhem na vzdělávací aktivity souhlasí i pracovníci OSPOD. Považují je za vhodný nástroj pro navázání lepšího vztahu a hlubšího porozumění:

- P1: *Jo, tak jako co mě napadá. Mohlo by to být nějaké vzdělávání, nějaká přednáška. Znova jakoby říkám i to, že bychom by si sedli, řekli si jakoby něco o té naší činnosti, vzájemně samozřejmě.*

V rámci zvyšování odborné informovanosti je často zmiňována i potřeba školení zaměřených na rozpoznání známek týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte. Pracovníci OSPOD předpokládají, že taková školení by mohla pomoci učitelům včas reagovat a lépe interpretovat problematické signály:

- P2: *Tam taky, já nevím, jestli třeba mívají paní učitelky nějaká školení nebo prostě něco takového o tom, jaký syndrom zneužívaného, týraného dítěte, jak rozpoznat tyto známky a projevy.*

Podle pracovníků OSPOD by taková školení mohla vést nejen ke zvýšení odbornosti, ale i ke snížení nejistoty v rozhodování, zda je konkrétní situace už natolik závažná, že ji je třeba oznámit.

Téma nejistoty v otázkách kompetencí a posuzování závažnosti situace se objevuje napříč rozhovory. Zatímco mateřské školy často váhají, zda podnět oznámit, pracovníci OSPOD by si někdy přáli být informováni častěji – i za cenu většího množství „nepodstatných“ podnětů:

- P4: *Tak asi je pravda, že ty školky to nedokáží úplně vyhodnotit, co by už měly nahlašovat, co by neměly nahlašovat. Ano, oni mají nahlašovací povinnost. Jsou některé věci, které by za mě už nahlásit měly, ale přitom nenahlásí. Některé přitom nahlašovat nemusí a nahlásí nějakou věc, která pro nás není relevantní. Ale taky je pravda, že oni tam nejsou od toho, aby vyhodnocovaly. My jsme tu od toho, abychom tu situaci vyhodnotily.*

Zde se ukazuje potřeba jasné definice rolí a kompetencí jednotlivých aktérů. Pokud by mateřské školy měly k dispozici konkrétní pokyny nebo interní pravidla, mohla by se zmenšit nejistota a zvýšit efektivita celého procesu. Důležitým faktorem však zůstává důležitost komunikace mezi MŠ, rodiči a OSPOD. Právě na ní totiž podle participantů závisí, jak efektivně se daří řešit konkrétní situace ohrožení dítěte, předcházet nedorozuměním a budovat vzájemnou důvěru:

- U3: *Tak řešení té problematiky asi, komunikovat. Komunikace mezi těmito orgány. Školkou, rodiči a OSPODem.*
- P4: *Asi celkově domluva.*

Z výpovědi je patrné, že všechny zúčastněné strany pocítují potřebu větší koordinace a systematické výměny informací. Komunikace přitom nesmí být chápána pouze jako formální předávání informací, ale jako pravidelný a partnerský dialog, kde má každá strana prostor pro sdílení pohledu, vyjasnění očekávání i pojmenování případných nejasností. Zejména při práci s ohroženými dětmi, kde se často jedná o citlivé a komplexní situace, může včasná domluva a jasné rozdělení rolí zásadně ovlivnit další vývoj událostí. Právě proto je potřeba vytvářet podmínky pro to, aby se komunikace mezi školou, rodiči a OSPOD mohla odehrávat v bezpečné, profesionální a zároveň lidské rovině.

Na tuto potřebu navazuje i výpověď další pracovnice OSPOD, která upozorňuje, že k efektivní spolupráci nestačí jen jednorázová komunikace, ale je nutné systematicky pracovat na zvyšování informovanosti a nastavování jasných pravidel spolupráce:

- P3: *No, myslím si, že takové to všeobecné zvýšení toho povědomí. Celkově jako o tom tématu, o tom co dělá ten OSPOD a tak a možná i opravdu nějaké vnitřní nastavení té spolupráce, nějaká vnitřní pravidla té mateřské školy.*

Kromě vzdělávacích aktivit, které pomáhají zvyšovat odbornou připravenost pedagogů, se jako velmi přínosná forma spolupráce jeví pravidelná setkávání mezi vedením škol a pracovníky OSPOD. Taková setkání by nesloužila pouze k výměně konkrétních situací, ale také k budování osobních vztahů, lepšímu porozumění pracovním podmínkám obou stran a nastavování realistických očekávání. Pravidelná interakce může přispět ke snižování nejistoty, posilování důvěry a efektivnější spolupráci v praxi:

- P2: *Pravidelná setkávání jakoby třeba aspoň vedení školek třeba s vedoucí OSPODu. Aby si nějak vyměnili ty zkušenosti, informace o tom jak to funguje.*

Tabulka 5 přehledně shrnuje návrhy pro zlepšení spolupráce mezi MŠ a OSPOD.

Tabulka 5

Možnosti zlepšení spolupráce mezi institucemi

Název kódu	Kód
Potřeba osvěty a vzdělávání	<i>Já nevím, asi nějaká osvěta. Aby ti pracovníci školky, ať už běžné paní učitelky nebo i to vedení školky jakoby vědělo, jakým způsobem pak OSPOD s těmi informacemi zachází. (P2)</i>
Návrhy na webináře, semináře a schůzky	<i>Mohlo by to být nějaké vzdělávání, nějaká přednáška. (P1)</i> <i>Tam taky, já nevím, jestli třeba mívají paní učitelky nějaká školení. (P2)</i> <i>Tak nějaké webináře, semináře na toto téma. Třeba ty paní učitelky komunikovat přímo s tou paní z OSPODu. (U3)</i> <i>Myslím si, že by mohli pomoci různé semináře a webináře na toto téma. (U2)</i>
Zlepšení jasnosti v nahlašovací povinnosti a vyhodnocování situací	<i>Jsou některé věci, které by za mě už nahlásit měly, ale přitom nenahlásí. (P4)</i>
Důležitost komunikace mezi školou, rodiči a OSPOD	<i>Tak řešení té problematiky asi, komunikovat. Komunikace mezi těmito orgány. Školkou, rodiči a OSPODem. (U3)</i> <i>Asi celkově domluva. (P4)</i>
Vytvoření vnitřních pravidel pro spolupráci s OSPOD	<i>Možná třeba nějaká pravidelná setkávání jakoby třeba aspoň vedení školek třeba s vedoucí OSPODu. (P2)</i> <i>Nějaké vnitřní nastavení té spolupráce, nějaká vnitřní nastavení té mateřské školy. (P3)</i>
Pravidelná setkávání ředitelů a vedoucích OSPOD	<i>Možná třeba nějaká pravidelná setkávání jakoby třeba aspoň vedení školek třeba s vedoucí OSPODu. (P2)</i>

Zdroj: polostrukturované rozhovory

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Na základě provedených polostrukturovaných rozhovorů a následné analýzy dat pomocí otevřeného kódování byly identifikovány čtyři vzájemně propojené kategorie, které společně tvoří ucelený pohled na zkoumané téma. Tyto kategorie zároveň poskytují odpovědi na všechny stanovené výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka zněla následovně: **Jakým způsobem a v jakých situacích spolupracují mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí ve městě Jihomoravského kraje?**

Participanti popsali, že spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD probíhá především v situacích, kdy pedagogové zaznamenají známky možného ohrožení dítěte. Nejčastěji se jedná o případy, kdy se u dítěte objeví podezřelé změny v chování, známky zanedbávání, špatné hygienické podmínky, nevhodné rodinné zázemí nebo náznaky domácího násilí. V těchto situacích MŠ kontaktují OSPOD a předávají své poznatky, případně umožňují pracovníkům OSPOD setkat se s dítětem v prostředí mateřské školy.

Forma spolupráce zpravidla zahrnuje ústní nebo písemnou komunikaci, výměnu informací a domluvu na dalším postupu. V některých případech dochází i k osobním schůzkám, telefonickým konzultacím nebo společným řešením konkrétní situace. Učitelé spolupráci vnímají převážně pozitivně, oceňují rychlé reakce a vstřícnost ze strany OSPOD. Pracovníci OSPOD si naopak váží toho, že učitelé představují důležitý zdroj informací z každodenního kontaktu s dítětem. Zároveň ale obě strany upozorňují na určité bariéry, jako jsou nedostatek informací o systému sociálně-právní ochrany, obavy pedagogů z následků oznámení nebo nejistota ohledně toho, co už je důvodem k podání podnětu. Spolupráce se tak v praxi odehrává zejména ve formě předávání informací a konzultací v konkrétních případech, přičemž je ovlivněna mírou důvěry, otevřené komunikace a zkušenostmi obou stran.

První dílčí výzkumná otázka zněla: **V jakých situacích mateřské školy nejčastěji spolupracují s OSPOD a jak tuto spolupráci vnímají učitelé i pracovníci OSPOD?**

Spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD ve městě Jihomoravského kraje probíhá především ve chvílích, kdy učitelé zaznamenají možné ohrožení dítěte – například změny v chování, známky zanedbávání či nevhodné rodinné prostředí. Mateřské školy v takových situacích OSPOD kontaktují, předávají informace a případně umožňují pohovor s dítětem přímo ve škole.

Učitelé i pracovníci OSPOD se shodují, že spolupráce probíhá ve většině případů dobře. Pedagogové vnímají reakce OSPOD jako rychlé a vstřícné, pracovníci OSPOD oceňují pozorování a informace ze strany učitelů jako cenný zdroj pro další rozhodování. Obě strany vyjadřují celkovou spokojenost a pozitivní zkušenosti, což vytváří dobrý základ pro další spolupráci.

Následující **druhá dílčí výzkumná otázka** zněla: **Jaké faktory ovlivňují průběh a kvalitu spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD?**

Z výpovědí participantů vyplývá několik klíčových faktorů, které zásadním způsobem ovlivňují kvalitu spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD. Jedním z nejvýznamnějších prvků je informovanost. Nedostatek znalostí o činnosti OSPOD, právních souvislostech, ale i o samotném průběhu spolupráce – například o tom, že oznámení mohou být podána anonymně – může vést k nedorozuměním, nejistotě či obavám z možných následků. Participanti se shodují, že zvyšování informovanosti je základní podmínkou pro navázání efektivního a bezpečného pracovního vztahu.

Na informovanost úzce navazují zkušenosti z minulosti. Pokud učitelé zažili negativní reakce nebo situace, kdy byly jejich podněty údajně nesprávně interpretovány, či dokonce zneužity, výrazně to oslabuje jejich důvěru v OSPOD. Tato ztráta důvěry pak často vede k opatrnosti nebo zdrženlivosti při předávání dalších informací. Právě důvěra se proto jeví jako další zásadní faktor. Vztah mezi pracovníky OSPOD a zaměstnanci mateřských škol je do značné míry založen na osobním kontaktu, vzájemném respektu a ochotě ke spolupráci. Pokud se daří tuto důvěru budovat, spolupráce probíhá otevřeněji a efektivněji.

Neméně důležité jsou pak komunikační dovednosti a ochota komunikovat. Participanti opakovaně zdůrazňují, že pravidelná, srozumitelná a partnerská komunikace mezi školou, OSPOD i rodinou je nezbytným předpokladem pro úspěšné řešení případů ohrožených dětí. Klíčová je nejen výměna informací, ale i schopnost naslouchat, vysvětlovat a hledat společná řešení.

Třetí dílčí výzkumná otázka zněla: **Jaké možnosti zlepšení spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD vnímají učitelé a pracovníci OSPOD?**

Na základě výpovědí participantů však nevyplynuly pouze problémy, ale také konkrétní návrhy, jak spolupráci mezi mateřskými školami a OSPOD zlepšit. Učitelé i pracovníci OSPOD se shodují, že existuje řada praktických kroků, které by mohly přispět ke zefektivnění a prohloubení jejich vzájemného vztahu.

Jedním z nejčastěji zmiňovaných návrhů je zvýšení osvěty a vzdělávání. Participanti poukazují na přínos seminářů, webinářů, diskusí či školení, které by se zaměřovaly na činnost OSPOD, právní rámec oznamovací povinnosti i na rozpoznávání varovných signálů, jež mohou ukazovat na ohrožení dítěte. Učitelé by díky tomu získali větší jistotu v rozhodování, kdy a jak podnět oznámit, a zároveň by lépe porozuměli systému, do kterého informace vstupují.

V přímé souvislosti s tím se objevuje i požadavek na jasnější nastavení kompetencí a vnitřních pravidel. Nejistota pedagogů ohledně posuzování závažnosti situací či vlastní odpovědnosti by mohla být snížena zavedením konkrétních pokynů nebo metodických doporučení na úrovni školy. Tato pravidla by usnadnila rozhodování a sjednotila postupy.

Další doporučení se týká pravidelných setkávání mezi vedením mateřských škol a pracovníky OSPOD. Osobní kontakt by podle participantů přispěl k lepší výměně zkušeností, posílení vzájemného porozumění a budování důvěry. Pravidelná interakce by zároveň umožnila nastavování realistických očekávání a přispěla k hladší komunikaci v konkrétních případech.

Napříč rozhovory také zaznívá potřeba dlouhodobého a systematického dialogu, který by byl veden ve vzájemném respektu a bezpečném, profesionálním prostředí. Učitelé i pracovníci OSPOD se shodují, že efektivní spolupráce se nemůže opírat o náhodná či jednorázová setkání, ale vyžaduje kontinuální úsilí o porozumění, koordinaci a sdílení pohledů na potřeby ohrožených dětí.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Na základě rozhovorů s učiteli a pracovníky OSPOD lze navrhnout následující doporučení pro praxi, která mohou přispět k efektivnějšímu fungování spolupráce mezi mateřskými školami a Orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Doporučuje se uspořádat **pravidelná školení, semináře a webináře** pro pedagogické pracovníky, zaměřená na činnost OSPOD, oznamovací povinnost, ochranu anonymity oznamovatelů a rozpoznávání signálů ohrožení dítěte. Cílem je, aby se učitelé cítili informováni a jistí při rozhodování, kdy je nutné podnět oznámit, a jakým způsobem se s těmito informacemi zachází.

Dále se doporučuje vypracovat **interní metodické pokyny**, které jasně definují kompetence a pravidla oznamování ohrožení dítěte v mateřských školách. Tyto pokyny by měly být dostupné všem pedagogickým pracovníkům a vedení školy. Cílem je zamezit nejistotě pedagogů při posuzování závažnosti situací a zjednodušit rozhodovací proces.

Doporučuje se zajistit **pravidelnou a otevřenou komunikaci** mezi mateřskými školami, pracovníky OSPOD a rodiči, zejména při řešení citlivých situací. Komunikace by měla být partnerská, zaměřená na budování důvěry a respektu. Cílem je zajistit, aby všechny strany měly přehled o aktuální situaci a byly schopny efektivně spolupracovat při řešení problémů ohrožení dítěte.

Rovněž se doporučuje organizovat **pravidelná setkání** mezi vedením mateřských škol a pracovníky OSPOD, kde si budou moci vyměňovat zkušenosti, diskutovat konkrétní případy a nastavovat realistická očekávání. Cílem je posílit vzájemné porozumění a důvěru, což přispěje k efektivní spolupráci a lepší koordinaci v případech ohrožených dětí.

Doporučuje se také nastavit **systém pravidelných a dlouhodobých aktivit** zaměřených na zlepšení spolupráce, které nebudou závislé pouze na jednorázových setkáních, ale budou součástí každodenní praxe. Cílem je vytvořit stabilní rámec pro efektivní vzájemnou komunikaci a výměnu informací, což zvýší celkovou účinnost spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD.

Dále se doporučuje **posílit transparentnost procesu oznamování a zacházení s informacemi**, zejména v souvislosti s ochranou anonymity oznamovatelů. Cílem je zajistit, aby se učitelé a ostatní pracovníci škol cítili v bezpečí při oznamování obav o dítě, což povede k vyšší ochotě spolupracovat s OSPOD.

Doporučuje se také zajistit **školení pro pedagogy**, které jim pomohou lépe **rozpoznávat příznaky týrání, zneužívání a zanedbávání dětí**. Pedagogové by měli mít k dispozici konkrétní nástroje pro efektivní dokumentaci a hlášení těchto případů. Cílem je zvýšit odbornou kvalitu pozorování dětí a zajistit, že podněty předkládané OSPOD budou co nejrelevantnější, což přispěje k včasnému zásahu.

Rovněž se doporučuje **uspořádat neformální setkání nebo diskuze**, kde pedagogové a pracovníci OSPOD mohou sdílet své zkušenosti, názory a obavy. Cílem je vytvořit prostor pro vzájemné porozumění a uvolnění atmosféry mezi oběma stranami, což zlepší spolupráci v konkrétních případech.

Doporučuje se **pravidelně upřesňovat role jednotlivých aktérů** (učitelů, pracovníků OSPOD, rodičů) v procesu ochrany dětí a jasně definovat, co se od každé strany očekává v průběhu spolupráce. Cílem je prevence nedorozumění a posílení efektivity spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD při řešení konkrétních situací.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala spoluprací mezi mateřskými školami a orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) se zaměřením na situace ohrožení dítěte. Úvod teoretické části byl věnován ohroženým dětem v České republice. V první kapitole bylo popsáno vymezení pojmu ohrožené dítě a následně byly uvedeny faktory, které mohou vést k ohrožení dítěte. Ve druhé kapitole byl vymezen pojem systém sociálně-právní ochrany dětí, dále byl představen právní rámec této ochrany a na závěr byly popsány instituce, které v České republice zajišťují ochranu dětí. Poslední kapitola byla zaměřena na roli mateřských škol v systému sociálně-právní ochrany dětí. Tato kapitola se věnovala povinnostem mateřských škol v ochraně dětí, dále byly popsány formy a metody spolupráce s OSPOD a specifikovány povinnosti mateřských škol v této oblasti.

V empirické části se pomocí kvalitativního výzkumu, konkrétně polostrukturovaných rozhovorů, zjišťovalo, jakým způsobem a v jakých situacích spolupracují mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Dále v jakých situacích mateřské školy nejčastěji spolupracují s OSPOD a jak tuto spolupráci vnímají učitelé i pracovníci OSPOD. Následně se zjišťovalo, jaké faktory ovlivňují průběh a kvalitu spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD a na závěr možnosti zlepšení spolupráce.

Z výzkumu rovněž vyplynula řada praktických doporučení, jejichž realizace by mohla přispět ke zlepšení kvality spolupráce – například zajištění osvěty a vzdělávání pro pedagogické pracovníky, jasné nastavení pravidel a kompetencí, pravidelná osobní setkávání či budování systematického dialogu. Celkově lze říci, že spolupráce mezi MŠ a OSPOD je klíčovým nástrojem pro včasné odhalení a řešení ohrožení dítěte, přičemž její zefektivnění vyžaduje dlouhodobé a cílené úsilí všech zúčastněných stran.

Zjištěná data a formulovaná doporučení mohou představovat přínos pro pedagogy i pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí při práci s dětmi v ohrožení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bechyňová, V. (2007). *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. IREAS.
- Bořilová, H., & Fendrychová, J. (2014). Vliv edukace na hygienické návyky dětí předškolního věku. *Pediatric pro Praxi*.
- Havlíňová, M. (2008). *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Portál.
- Hörner, W., Döbert, H., Reuter, L., & Kopp, B. (2015). *The education systems of Europe*. Springer Reference.
- Jedlička, R. (2015). *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Grada.
- Kasíková, H. (2001). *Kooperativní učení a vyučování*. Karolinum.
- Knotová, D. et al. (2014). *Školní poradenství*. Grada.
- Kolláriková, Z., & Pupala, B. (2001). *Předškolní a primární pedagogika*. Portál. <http://online.anyflip.com/wgrk/vaft/mobile/index.html#p=1>
- Koťátková, S. (2008). *Dítě a mateřská škola*. Grada.
- Kotulán, J. (2012). *Zdravotní nauky pro pedagogy* (3. vyd.). Masarykova univerzita.
- Künster, A. K., Schöllhorn, A., Knorr, C., Fegert, J. M., & Ziegenhain, U. (2010). Cooperation and networking in early prevention and intervention and child protection: The importance of evidence-based methods. *Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie*, 59(9), 731–743. <https://doi.org/10.13109/prkk.2010.59.9.731>
- Linka bezpečí. (n.d.). *Co nabízíme*. Rodičovská linka. <https://www.rodicovskalinka.cz/jak-fungujeme>
- Lipnická, M. (2017). *Poradenská činnost učitele v mateřské škole*. Portál.
- Matoušek, O., & Křišťan, A. (2013). *Encyklopedie sociální práce*. Portál.
- Matoušek, O., & Pazlarová, H. (2016). *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*. Karolinum.
- Matoušek, O., et al. (2008). *Metody a řízení sociální práce*. Portál.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2019, 14. března). *Činnost MPSV v oblasti sociálněprávní ochrany dětí*. <https://www.mpsv.cz/cinnost-mpsv-v-oblasti-socialne-pravni-ochrany-deti>

Novotná, V., Burdová, E., & Riedlová Jurková, J. (2014). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. ANAG.

Pemová, T., & Ptáček, R. (2022). *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Grada.

Pemová, T., Ptáček, R., & Polák, V. (2024). *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: praktický průvodce a nástroje*. Grada Publishing.

Pohnětalová, Y. (2015). *Vztahy školy a rodiny*. Gaudeamus.

Státní zdravotní ústav (2024). *Program Škola podporující zdraví (SPZ)*. Národní zdravotnický informační portál. <https://www.nzip.cz/clanek/326-program-skola-podporujici-zdravi-spz>

Svobodová, E., et al. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*. Portál.

Syslová, Z. (2012). *Autoevaluace v mateřské škole*. Portál.

Špeciánová, Š. (2010). *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Linde.

Večerka, K., & Štěchová, M. (2015). *Preventivní praxe po novelizaci Zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz škol a školských zařízení. (2005). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-306>

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích. (2000). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. (1999). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (2004). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Tematické kategorie a subkategorie vycházející z tematické analýzy	34
Tabulka 2 Situace vyžadující spolupráci	38
Tabulka 3 Formy a nástroje spolupráce	41
Tabulka 4 Vzájemné postoje a zkušenosti	44
Tabulka 5 Možnosti zlepšení spolupráce mezi institucemi	47

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
MŠ	Mateřská škola
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
P1	pracovnice č.1
P2	pracovnice č.2
P3	pracovnice č.3
P4	pracovnice č.4
SPC	Speciálně-pedagogické centrum
ŠPZ	Škola podporující zdraví
U1	učitelka č.1
U2	učitelka č.2
U3	učitelka č.3
U4	učitelka č.4

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Ukázka ekomapa

PŘÍLOHA P II: Informovaný souhlas

PŘÍLOHA P III: Otázky k rozhovorům pro učitele MŠ

PŘÍLOHA P IV: Otázky k rozhovorům pro pracovníky OSPOD

PŘÍLOHA P V: Ukázka rozhovoru s pracovnící OSPOD

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA EKOMAPA

Za sociální pracovníci v poradně pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy přichází klientka Jana (23 let), matka dvou dětí – čtyřletého Davida a dvouleté Anny. Jana prodavačka a opravářka v počítačové firmě, je v současné době na mateřské dovolené. Obě její děti jsou s ní doma. David do školy či jiného zařízení nechodí. Manžel Jany, Martin, je rovněž triadvacetiletý – jejich manželství trvá pět let, seznámili se na střední škole. Martin je automechanik, pokoušel se soukromě podnikat, ale jeho malá firma velmi brzy zkrachovala. Z té doby mu zůstaly ještě některé nesplacené dluhy. Nyní pracuje jako vedoucí autodílny v jedné větší soukromé firmě v sousedním městě. Vydělává slušné peníze, ale ještě se mu nepodařilo splatit část nahromaděných dluhů. (Splácení je však možné v pravidelných dílčích splátkách, která zasílá banka z Martinova účtu). Rodina žije v běžném panelovém bytě 2 + 1. Finančně nestrádají, ale než splatí dluhy, „jen tak tak vyjdou“.

Problém, s nímž Jana do poradny – na doporučení své blízké kamarádky – přichází, se týká vztahu jejich dvou dětí. Stává se, poslední dobou poměrně často, že David Aničce ubližuje, bere hračky, bije ji a nadává. Jana neví, co si s ním má počít. Před koncem prvního orientačního rozhovoru v poradně se však objeví ještě jeden, zřejmě klíčový problém. Stává se – poslední dobou častěji – že Martin zajde s kamarády z práce do hospody, vrací ses domů přiotipilý či opilý a Janě nadává, vyčítá jí, že příliš utrácí, a několikrát ji uhodil. Z počátku se to odehrávalo bez přítomnosti dětí, poslední dobou však i v jejich přítomnosti, když je otec se svým křikem probudí.

Sociální pracovnice si proto pozve Janu na nejbližší možný termín (za necelý týden) na další rozhovor a do té doby i vybaví nejnutnějšími informacemi o tom, jak si má v případě opakovaného násilí z manželovy strany počínat. Při druhé návštěvě Jana upřesňuje, že Martin na ni byl hrubý vícekrát, uhodil ji však jen třikrát – a to během posledních čtyř měsíců. Anamnesticky orientovaný rozhovor vedený sociální pracovnící vyjasňuje některé další rodinné vztahy. Jana pochází ze čtyř sester. Dvě jsou starší, jedna sestra je mladší. Rodiče Jany (prarodiče Davida a Aničky) spolu žijí a bydlí ve stejném městě. K vnoučatům mají vřelý vztah, ale nemají na ně mnoho času. Oba pracují – matka Jana jako účetní a otec jako ekonomický náměstek v malé místní továrně. Jejich nejmladší dcera se má během tohoto roku vdávat. Martin má již jen otce a mladšího bratra. Oba žijí na druhém konci města.

Matka Martinovi zemřela před devíti lety. Zdá se, že se Martin se smrtí ještě zcela nevyrovnal. Od rodičů odešel, když mu bylo 16 let, a to pro neshody s otcem. Nemohl snést

jeho hrubé a násilné chování vůči matce, které u otce propuklo, když se přibližně jednou za čtvrt roku opil a po návratu matku slovně i fyzicky napadal. (Matka zemřela na rakovinu slinivky břišní). S otcem se Martin nestýká, s mladším bratrem občas ano. Po odchodu z rodiny žil u strýce. Ve všech třech případech manželovy hrubosti odešla Jana z bytu – naposledy vyběhla z bytu jen nalahko v pantoflích a bez kabátu. Vzhledem k zimě se vrátila zpět si po dvou hodinách. Martin seděl u dětí, vyprávěl jim pohádku a zdálo se, že vystřízlivěl. Jana měla dojem, že se tváří provinile. O tom, co se stalo, se spolu nebavili.

Dvakrát odešla Jana ke svým rodičům, ale ti pro ni neměli příliš porozumění. Otec se zastával Martina, že má starosti a trápení s nesplacenými dluhy a matka Janu nabádala, že „to musí vydržet“. Na své dětství vzpomíná Jana poměrně ráda. Velice si rozuměla se sestrami – ráda vzpomíná na prázdniny u babičky, matčiny matky, která však již zemřela. Vzpomíná si však také na to, že i její otec přišel tu a tam (nepříliš často) domů opilý a poté všem ženám doma nadávala. Agresivní byl pouze verbálně, nikomu neublížil. Pokud ví, nikdy se o tom doma nemluvalo. Janina matka to trpně a trpělivě snášela. Otec později přestal pít. Jana se nejčastěji stýká – pokud já to péče o děti dovolí – s přítelkyněmi. Právě ta nejlepší jí doporučila, aby zašla za sociální pracovníci do poradny. (Uvedla, že jí samostatné před časem velmi pomohla). Pokud jde o Martinův vztah k Janě, cítí Jana, že ji má Martin rád a i ona jeho. Jen si je poslední dobou nejistá a bojí se jeho nepravidelných alkoholických a násilnických epizod. Janu bolívá poslední dobou hlava a má pocit, že nezvládá děti a domácnost. Musí si pak lehnout a nemá na děti čas.

Přestože čtyřletý David a dvouletá Anička nejsou primárním Janiným problémem –tím je „násilí v rodině“ ze strany manžela, jsou obě děti dětmi ohroženými. Nejenže i mezi nimi dochází (ze strany Davida) k násilnostem, ale obě – přestože fyzická péče rodičů je dobrá – strádají nedostatkem pozornosti a pociťují nejistotu a úzkost matky, když otec přijde domů opilý, Situaci nerozumějí, křičícího otce se bojí.

Zdroj: Matoušek, O. et al. (2008). Metody a řízení sociální práce. Portál, s. 204–205.

PŘÍLOHA P II: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas s využitím informací z polostrukturovaného rozhovoru zaznamenaného pro účel zpracování bakalářské práce s názvem

Spolupráce mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí

Informace získané rozhovorem s respondentem budou využity ke zpracování bakalářské práce vedené PhDr. Barborou Pliskovou, Ph.D. na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati. Bakalářská práce je psána na oboru Učitelství pro mateřské školy.

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Byl/a jsem informován/a o účelu rozhovoru, kterým je sběr dat pro potřeby výzkumu bakalářské práce Bc. Kristýny Markové s názvem Spolupráce mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Cílem výzkumu je analyzovat spolupráci mateřských škol s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí, identifikovat faktory, které ji ovlivňují, a popsat výzvy i možnosti jejího zlepšení z pohledu učitelů mateřských škol a pracovníků OSPOD.
- Bylo mi sděleno, jak dlouhý bude rozhovor a jaký bude mít průběh. Jsem seznámen/a s právem odmítnout odpovědět na jakoukoli otázku, případně do 3 dnů od rozhovoru odmítnout účast na výzkumu.
- Byl/a jsem obeznámen/a s tím, jak bude s rozhovorem nakládáno a jakým způsobem bude zajištěna anonymita i po skončení rozhovorů, které znemožní identifikaci mé osoby. Nikde nebude uvedeno mé jméno či jiné osobní údaje, díky kterým bych mohl/a být identifikován/a.
- Souhlasím s nahráváním následujícího rozhovoru a jeho následným zpracováním. Zvukový záznam rozhovoru nebude poskytnut třetím stranám a po přepsání bude vymazán.
- Dávám své svolení k tomu, aby výzkumnice použila rozhovor pro potřeby své bakalářské práce a může z ní citovat či přepisovat rozhovor.

Datum:

Podpis respondenta:

Podpis výzkumníka:

PŘÍLOHA P III: OTÁZKY K ROZHOVORŮM PRO UČITELE MŠ

A – ÚVODNÍ ČÁST

1. Jak dlouho působíte jako učitel/ka v mateřské škole?
2. Máte ve své praxi zkušenost se spoluprací s dalšími institucemi mimo školu?
(Doplňující: Pokud ano, s jakými?)

B – VÝZKUMNÁ OTÁZKA

V jakých situacích mateřské školy nejčastěji spolupracují s OSPOD a jak tuto spolupráci vnímají učitelé i pracovníci OSPOD?

1. Můžete popsat situaci, kdy jste ve své praxi spolupracovala s OSPOD?
2. Jak obvykle rozpoznáte, že by dítě mohlo být v ohrožení? (Doplňující: Jaké signály vás vedou k zamyšlení nad jeho situací?)
3. Jaké faktory zvažujete, než se rozhodnete OSPOD kontaktovat?
4. Jakou podporu nebo informace máte k dispozici při rozhodování o kontaktování OSPOD?

Jaké faktory ovlivňují průběh a kvalitu spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD?

1. Jakým způsobem probíhá komunikace mezi vaší mateřskou školou a OSPOD?
(Doplňující: Jaké kanály komunikace obvykle používáte?)
2. Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD v rámci vaší školy? (Doplňující: Co vám v komunikaci vyhovuje a co by mohlo být jinak?)
3. Jaká školení nebo metodická podpora vám byla poskytnuta v oblasti sociálně-právní ochrany dětí?
4. Co podle vás nejvíce ovlivňuje úspěšnost spolupráce mezi vaší mateřskou školou a OSPOD?

Jaké možnosti zlepšení spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD vnímají učitelé a pracovníci OSPOD?

1. Jaké změny by podle vás mohly zlepšit spolupráci mezi mateřskými školami a OSPOD?

2. Jaká školení, materiály nebo jiná podpora by vám pomohly cítit se jistější při řešení případů ohrožených dětí?
3. Jak by podle vás mohla vypadat ideální spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD?

C – ZÁVĚR ROZHOVORU

1. Chtěl/a byste k tématu spolupráce mateřských škol a OSPOD ještě něco doplnit?
2. Je něco, co jsem se nezeptala, ale považujete to za důležité?
3. Máte nějakou zpětnou vazbu k tomuto rozhovoru?

PŘÍLOHA P IV: OTÁZKY K ROZHOVORŮM PRO PRACOVNÍKY OSPOD

A – ÚVODNÍ ČÁST

1. Jak dlouho pracujete v oblasti sociálně-právní ochrany dětí?
2. Máte zkušenost se spoluprací s mateřskými školami? (Doplňující: Pokud ano, jak často k této spolupráci dochází?)

B – VÝZKUMNÁ ČÁST

V jakých situacích mateřské školy nejčastěji spolupracují s OSPOD a jak tuto spolupráci vnímají učitelé i pracovníci OSPOD?

1. Jaké podněty nejčastěji přicházejí od mateřských škol?
2. Jaké informace jsou pro vás klíčové při vyhodnocování podnětu ze strany mateřské školy?
3. Jak hodnotíte frekvenci spolupráce s mateřskými školami?

Jaké faktory ovlivňují průběh a kvalitu spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD?

1. Jakým způsobem obvykle komunikujete s mateřskými školami? (Doplňující: Jaké způsoby komunikace se vám osvědčily?)
2. Jaké faktory podle vás ovlivňují kvalitu spolupráce s mateřskými školami?

Jaké možnosti zlepšení spolupráce mezi mateřskými školami a OSPOD vnímají učitelé a pracovníci OSPOD?

1. Jaké změny by podle vás mohly zlepšit komunikaci s mateřskými školami?
2. Co by pomohlo mateřským školám lépe se orientovat v ochraně ohrožených dětí?
3. Jaké nástroje nebo opatření by mohly usnadnit spolupráci mezi OSPOD a mateřskými školami?

C – ZÁVĚR ROZHOVORU

1. Chtěl/a byste k tématu spolupráce mateřských škol a OSPOD ještě něco doplnit?
2. Je něco, co jsem se nezeptala, ale považujete to za důležité?
3. Máte nějakou zpětnou vazbu k tomuto rozhovoru?

PŘÍLOHA P V: UKÁZKA ROZHOVORU S PRACOVNICÍ OSPOD

Rozhovor s participantkou č. 3

T = tazatel

P = participantka

T: Dobrý den. Jmenuji se Kristýna Marková, studuji na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně obor Učitelství mateřské školy. Já bych se na úvod chtěla zeptat, jak se dneska máte?

P1 P: Mám se dobře, děkuju.

T: Dobře, děkuji.

T: Pro téma bakalářské práce jsem si vybrala téma Spolupráce mateřské školy s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí. A zeptám se Vás, souhlasíte s nahráváním tohoto rozhovoru?

P2 P: Ano, souhlasím.

T: Dobře, děkuji.

T: Tak na úvod bych se chtěla zeptat, jak dlouho pracujete v oblasti sociálně-právní ochrany dětí?

P3 P: Tak co se týká OSPOD, tak tady dělám 6,5 roku, v létě to bude 7 let. Hned od školy vlastně.

T: Dobře, děkuji.

T: Já bych se chtěla zeptat máte zkušenost se spoluprací s mateřskými školami?

P4 P: Zkušenost mám a vlastně v rámci mojí práci. Teď vlastně dělám náhradní rodinnou péči, předtím jsem dělala vlastně ty ohrožené děti v rámci toho terénu, tak vlastně mám dvojí zkušenost.

T: Ano, děkuji.

T: Chtěla bych se zeptat, jak často k této spolupráci dochází?

75 P: No, ono je to asi takové jako nepravdivost spolupráce
té náhradní rodinné péči, je to spíše o tom jakože, když já potřebuju jako tu spolupráci nebo když
ta školka něco zavnímá občas, ale to je málo. A v podstatě v rámci předím toho terénu, tak to
bylo častější, to bych řekla, že to bylo třeba opravdu já nevím, jednou za měsíc, za dva, určitě
jako, možná někdy i častěj.

T: Dobře, děkuji.

T: Jaké podněty nejčastěji přicházejí od mateřských škol?

76 P: No, tak v té náhradní rodinné péči je to spíše o tom, že vlastně já si zažádám o zprávu té
školky, abych věděla, jak probíhá ta péče. Případně třeba jak se zajímají ti rodiče, jako biologičtí
a tak. Takže spíše je to o tom, že oni mně sdělí ty informace vlastně takovéto. A v podstatě
v rámci teda toho terénu nebo tak potom je to nějaký podnět třeba, že tam vyhodnotí, že ta péče
není úplně dostatečná, špatná. Nebo že rodiče vhodí do školky pod vlivem návykových látek
nebo zavnímají třeba nějaké konflikty mezi rodiči, třeba nějaké napadání fyzické, slovní.
delece slova a to násilí

T: Dobře, děkuji za odpověď.

T: Jaké informace jsou pro vás klíčové při vyhodnocování podnětu ze strany mateřské
školy?

77 P: Je potřeba hlavně, aby těch informací bylo co nejvíc a byly co nejpodrobnější v první řadě. A
hlavně teda dostat ty informace o tom, o koho se jedná. Celkově ty iniciály, jak toho dítěte, tak
těch rodičů vlastně. A potom popsat tu situaci, kterou ta školka chce sdělit, co chce vlastně
řešit, co je tam za ten problém. Takže určitě je potřeba vědět jméno, příjmení toho dítěte, věk,
ideálně i datum narození, bydliště pokud víme. To samé vlastně i u rodičů. Případně třeba pokud
ta mateřská škola má nějaké kontakty na ty rodiče, tak i za to jsme vlastně rádi. Abychom mohli
dohledat lépe tu rodinu a kontaktovat vlastně. A potom vyložené ten popis toho, co tam je
špatné, co chtějí sdělit, tak aby to bylo co nejpodrobnější o co jde, co se děje, jak často se to
děje. Nebo prostě jakým způsobem to zjistili, jestli to třeba sdělilo to dítě nebo třeba učitelky
viděly ve školce nějaké chování k tomu dítěti.
dítě na umělosti a podrobnost informací
identifikace dítěte a rodičů
kontaktní údaje
pro školu
troune a kontakt problému
způsob získání informací

T: Dobře, děkuji.

T: Jak hodnotíte frekvenci spolupráce s mateřskými školami?

73 nepravidelná frekvence spolupráce
P: Ta frekvence je opravdu taková, říkám. Není to úplně pravidelné jako tím že vlastně někdy je třeba těch případů víc, někdy méně. Co se týká třeba u mě té náhradní rodinné péče, tak opravdu je to spíš o tom jakože, my se snažíme ty školky nezatěžovat zase úplně, jako abychom si nežádali každý měsíc zpráv na to dítě nebo tak. Pokud to jde, tak i třeba osobně se pobavit nebo tak a takže třeba jednou ročně ke každému tomu dítěti si žádáme tu zprávu. Pokud je potřeba, že je tam něco aktuálně, akutně, tak je to určitě častěji ta frekvence. A myslím si, že to odpovídá té potřebě. flexibilita dle aktuální potřeby

T: Dobře, děkuji.

T: Jakým způsobem obvykle komunikujete s mateřskými školami?

79 převažuje písemná komunikace
P: No, je to většinou písemně, tím že vlastně i my si žádáme ty zprávy, tak i oni nám to zasílají písemně. Pokud jsou tam nějaké ty podněty ze strany školky, že vlastně je tam něco špatně, tak je to taky písemný podnět. Abychom se i my tím mohli jako lépe zabývat. A potom když už je to nějaká dlouhodobější spolupráce, tak někdy je to i osobně. Třeba když přijdeme na pohovor do té školky, taky se osobně pobavíme třeba s těma učitelkami nebo tak jakože co nám řeknou k tomu dítěti nebo k těm rodičům, k té rodinné situaci. Když je něco potřeba nebo i oni chtějí něco zkontrolovat, jestli už je to na to, aby nám napsali nějaký písemný podnět nebo se mají obrátit třeba na nějaké jiné odborníky nebo to řešit jiným způsobem, tak třeba i zatelefonují, že chtějí řešit nějaký případ. Samozřejmě řeknou anonymně, neřeknou konkrétní jméno, řeknou rámcově o co se jedná. Takže asi spíš osobně, písemně, případně třeba telefonicky. A potom v některých těch případech vlastně se i účastní případových konferencí u nás. Takže i osobně se dostaví k nám. účast MŠ na případových konferencích

T: Dobře, děkuji.

T: Jaké faktory podle vás ovlivňují kvalitu spolupráce s mateřskými školami?

76 P: To bych řekla, že je asi hlavně informovanost těch pracovníků mateřských škol. O tom třeba i jakože o té naší práci. Jaké jsou možnosti té spolupráce s námi, ale i o těch právech a povinnostech jak v té mateřské škole, tak vlastně i nás. Na co třeba i my máme právo, jestli máme právo jít dělat ten pohovor za tím dítětem do té školky, že oni mají nějakou oznamovací povinnost. Někdy mi přijde, že možná ty školky nebo konkrétní pracovníci se v tom tolik neorientují, že kdyby se třeba orientovaly více, věděly prostě co je možné, tak by to bylo lepší nebo častější ta spolupráce. A případně možná i nějaké vnitřní nastavení v té mateřské škole, že někdy třeba to mají tak opravdu nastavené vnitřně, že si řeknou, že když je nějaký problém, který chtějí zkontrolovat, tak že můžou prostě zavolat nám a pokud prostě to vyhodnotí, že je to opravdu špatně, tak pošlou ten písemný podnět a takto. A určitě v tom hraje roli ta individualita prostě, každý člověk je jiný. *informovanost pracovníků MŠ*
možnosti spolupráce
práva a povinnosti obou stran
nejasná oznamovací povinnost
lepší orientace na spolupráci
vnitřní nastavení MŠ
individuální přístup pracovníků

T: Ano, děkuji za odpověď.

T: Jaké změny by podle vás mohly zlepšit komunikaci s mateřskými školami?

71 P: Já bych řekla, že třeba je to ta větší informovanost těch mateřských škol, o tom, jak celý systém funguje. Jak fungujeme my, co třeba my zase potřebujeme pro tu naši práci. A právě i třeba jaká my máme práva a vlastně i ty povinnosti. *potřeba větší informovanosti MŠ*
jasná komunikace potřeb obou stran
práva a povinnosti obou stran

T: Dobře, děkuji.

T: Co by pomohlo mateřským školám lépe se orientovat v ochraně ohrožených dětí?

712 P: No, myslím si, že takové to všeobecné zvýšení toho povědomí. Celkově jako o tom tématu, o tom co dělá teda OSPOD a tak a možná i opravdu nějaké vnitřní nastavení té spolupráce, nějaká vnitřní pravidla té mateřské školy. *zvýšení všeobecného povědomí*
porozumění roli OSPOD
vnitřní nastavení spolupráce
strukturovaná pravidla v mateřských školách

T: Dobře, děkuji.

T: Jaké nástroje nebo opatření by mohly usnadnit spolupráci mezi OSPOD a mateřskými školami?

713 P: Myslím si, že jsou to třeba nějaké metodiky i těch mateřských škol třeba nebo nějaké vnitřní řady. Třeba nějaká osobní setkání jakože s těmi mateřskými školami a tak. V některých případech to třeba tak i míváme, že se seznámíme a máme nějaké společné sezení i jako v rámci toho, abychom si nastavili i tu spolupráci, i ty kanály kterými ta komunikace jde, co se dá a nedá. Takže možná třeba víc toho využít. *metodiky a vnitřní řady mateřských škol*
osobní setkání s mateřskými školami
společné sezení pro nastavení spolupráce
definování komunikačních kanálů

T: Dobře, děkuji.

T: Chtěla byste se k tématu spolupráce mateřských škol a OSPOD ještě něco doplnit?

714 P: Asi ne, děkuji.

T: Je něco, co jsem se nezeptala, ale považujete to za důležité?

715 P: Asi, úplně ne. Spíš bych řekla, že si myslím, že my tu spolupráci s mateřskými školami máme nastavenou celkem dobře. Samozřejmě jsou i nějaké jednotlivé případy, které by se daly vylepšit. Ale myslím si, že i ty mateřské školy nám vycházejí vstříc, i chodí třeba na ty případové ústřední konference, když je třeba něco řešit a účastní se vlastně třeba učitelky nebo ředitelky. Takže bych řekla, že ta spolupráce relativně funguje. *dobře nastavená spolupráce*
osobní setkání s mateřskými školami
případových setkání
ústřední setkání učitelky a ředitelky

T: Dobře, děkuji.

T: Máte nějakou zpětnou vazbu k tomuto rozhovoru?

716 P: Asi ne, děkuji.

T: Dobře, děkuji za účast a vypínám nahrávání. Na shledanou.

717 P: Na shledanou.